

รายงานการติดตามประเมินผล

ผู้ผ่านการอบรมคุณธรรมนำความรู้:
แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ

พฤศจิกายน ๒๕๕๑

๓๗๐.๑๑๔ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

๙๖๙๑๖

รายงานการติดตามประเมินผลผู้ผ่านการอบรม
คุณธรรมนำความรู้: แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมใน
ระบบการศึกษา. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ ๒๕๕๑.
๘๘ หน้า

ISBN : 978-974-559-590-3

๑. คุณธรรมนำความรู้ - ในระบบการศึกษา ๒. ชื่อเรื่อง

รายงานการติดตามประเมินผลผู้ผ่านการอบรมคุณธรรมนำความรู้: แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษา

สิ่งพิมพ์ สกศ.

อันดับที่ ๑๒/๒๕๕๒

ISBN:

978-974-559-590-3

พิมพ์ครั้งที่ ๑

พฤศจิกายน ๒๕๕๑

จำนวน

๑,๐๐๐ เล่ม

ผู้จัดพิมพ์เผยแพร่

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ

๘๘/๒๐ ถนนสุขุโขทัย เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

โทรศัพท์ : ๐ ๒๖๖๘ ๗๑๑๐ - ๒๔ ต่อ ๒๓๒๗

โทรสาร : ๐ ๒๒๔๓ ๗๙๑๔

Web site : <http://www.onec.go.th>

ผู้พิมพ์

โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ ๑๐๓๓๐

โทรศัพท์ : ๐ ๒๒๑๘ ๓๕๕๗, ๐ ๒๒๑๘ ๓๕๖๓

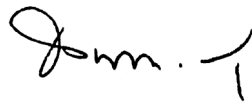
โทรสาร : ๐ ๒๒๑๘ ๓๕๕๑

คำนำ

กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินโครงการคุณธรรมนำความรู้ ตามนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนาและสถาบันการศึกษามาเป็นตัวหลักของการพัฒนาทุกด้าน โดยมีเป้าหมายหลักคือ นักเรียน นิสิต/นักศึกษา ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา ประมาณ ๑๕ ล้านคน ด้วยการใช้ระบบเครือข่ายที่มีโรงเรียนเป็นฐานเชื่อมโยงกับสถาบันครอบครัวและสถาบันศาสนา สร้างวัฒนธรรมสถานศึกษาหรือวัฒนธรรมองค์กรใหม่เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ดีมีความสุข โดยจะต้องมีการดำเนินงานแบบครบวงจร เน้นผลหรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่พึงปรารถนาและสามารถวัดได้

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาในฐานะหน่วยงานหลักที่ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ประสานการขับเคลื่อนคุณธรรมนำความรู้ของกระทรวงศึกษาธิการ จึงได้จัดการอบรมคุณธรรมนำความรู้: แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษา ให้แก่ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา โดยจัดอบรม ๒๘ ครั้งทั่วประเทศ จำนวนผู้เข้าอบรม ๒๖,๖๑๓ คน หลังจากเสร็จสิ้นการอบรมแล้วระยะหนึ่ง จึงได้ดำเนินการติดตามประเมินผลผู้ผ่านการอบรมโครงการคุณธรรมนำความรู้: แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษา เพื่อให้ทราบว่าผู้ผ่านการอบรมได้นำสิ่งที่ได้รับไปใช้ประโยชน์อย่างไร รวมทั้งปัญหา อุปสรรคในการปฏิบัติ และข้อเสนอแนะเพื่อให้การปลูกฝังคุณธรรมแก่ผู้เรียนประสบความสำเร็จ

สำนักงานฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานการติดตามประเมินผลผู้ผ่านการอบรมคุณธรรมนำความรู้: แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษาฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับปฏิบัติและระดับนโยบาย เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนและนโยบาย หรือแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมในระบบการศึกษาที่จะสร้างคนที่มีคุณภาพต่อไป

(รองศาสตราจารย์ธงทอง จันทรางศุ)

เลขาธิการสภาการศึกษา

บทสรุปผู้บริหาร

การติดตามประเมินผลผู้ผ่านการอบรมคุณธรรมนำความรู้: แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามประเมินผลผู้ผ่านการอบรมในประเด็นความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมด้านเนื้อหาสาระและกระบวนการฝึกอบรม ผลผลิตและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการอบรม และปัญหา อุปสรรคในการนำสิ่งที่ได้จากการอบรมไปปฏิบัติในโรงเรียน รวมทั้งข้อเสนอแนะเพื่อให้การปลูกฝังคุณธรรมแก่ผู้เรียนประสบความสำเร็จ โดยเก็บข้อมูลจากผู้เข้าอบรมที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น ๒,๗๐๐ คน จากสถานศึกษา ๙๙๗ แห่ง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามที่ให้ผู้ตอบเป็นผู้ประเมินสรุปผลการติดตามและประเมิน รวมทั้งข้อเสนอแนะได้ดังนี้

สรุปผลการติดตามและประเมิน

มีผู้ตอบแบบสอบถาม ๑,๖๒๒ คน เป็นหญิงร้อยละ ๖๑.๒ โดยส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๗๗.๗) เป็นครู/อาจารย์และในจำนวนนี้มากกว่าครึ่งสอนระดับประถมศึกษา รองมาสอนระดับมัธยมศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นครูในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม นอกจากนั้นเป็นผู้บริหารสถานศึกษา

ความพึงพอใจของผู้เข้าอบรม ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจในเนื้อหาสาระการอบรม ความรู้ความสามารถของวิทยากร และเทคนิค/วิธีการปลูกฝังคุณธรรมในผู้เรียนของวิทยากรในระดับมาก ส่วนเอกสารประกอบการอบรมมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง ทั้งนี้ในภาพรวมของการอบรม ผู้เข้าอบรม

ร้อยละ ๙๙ มีความเห็นว่าการเข้ารับการอบรมครั้งนี้คุ้มค่า เพราะเกิดความรู้ความเข้าใจ และได้หลักการ/วิธีการ

ผลที่ได้รับจากการอบรม การอบรมคุณธรรมนำความรู้ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดแรงบันดาลใจที่จะนำวิธีการที่ได้จากการอบรมไปใช้ในการปลูกฝังคุณธรรมให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีความรู้ ความเข้าใจ วิธีการปลูกฝังคุณธรรมให้ผู้เรียน ได้เทคนิค/วิธีการสอนคุณธรรมเพื่อเสริมสร้างผู้เรียนให้เป็นคนดี เกิดแนวคิด/แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่บูรณาการการปลูกฝังคุณธรรมในวิชาที่สอน รวมทั้งการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตนเองไปในทางที่ดีในระดับมากทุกเรื่อง

การนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้ หลังจากผ่านการอบรมแล้ว ผู้เข้าอบรมได้นำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้ในระดั้มาก ๒ ประการ ได้แก่ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตนเองในด้านต่างๆ และส่งเสริม/จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดแทรกคุณธรรมในวิชาที่สอน สำหรับการนำไปปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตนเองของครูนั้น ได้แก่ สอนเด็กด้วยความรักความเมตตา ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์/สังคม มีสติควบคุมอารมณ์ตนเองได้มากขึ้น ปรับปรุง/พัฒนาตนเองในด้านคุณธรรมในการดำเนินชีวิตประจำวัน และเข้าใจคนอื่นมากขึ้น ใจเย็นขึ้น สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น ได้นำวิธีการของวิทยากรมาขยายผลให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดแทรกคุณธรรมมากขึ้น ส่งเสริมให้ครูปรับแผนการสอน/กิจกรรมการเรียนการสอนโดยบูรณาการคุณธรรมในทุกกลุ่มสาระ นำวิธีการที่ได้จากการอบรมไปใช้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของผู้เรียน และปรับแผนการสอนในวิชาที่สอนเพื่อให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมมากขึ้น

นอกจากนี้ ผู้เข้าอบรมได้นำความรู้ไปใช้ในระดับปานกลางในเรื่องการ

ประยุกต์ใช้ความรู้/เทคนิควิธีการที่ได้จากการอบรมกับสมาชิกในครอบครัว
ปรับเปลี่ยน/พัฒนาเทคนิค/วิธีการ/สื่อ การปลูกฝังคุณธรรมให้แก่ผู้เรียนจาก
แนวคิด/แนวทางที่ได้จากการอบรม และถ่ายทอดความรู้เทคนิค/วิธีการ และ
ประสบการณ์ที่ได้จากการอบรมให้แก่เพื่อนครู ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียน

ผลที่เกิดขึ้นกับตนเองของผู้เข้ารับการอบรม หลังจากผู้เข้าอบรม
นำวิธีการที่ได้จากการอบรมไปใช้ในโรงเรียนแล้ว ผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่
ประเมินว่ามีผลที่เกิดขึ้นกับตนเองในด้านต่างๆ ได้แก่ มีความมุ่งมั่นที่จะ
ปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นคนดี ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนมากขึ้น
ควบคุมภาวะทางอารมณ์ของตนเองได้ดี มีความสุขในการทำงาน มีความเข้าใจ
ผู้เรียนมากขึ้น มีความมั่นใจในการสอนที่บูรณาการการปลูกฝังคุณธรรม และ
ปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตให้เรียบง่ายขึ้น

ผลที่เกิดขึ้นในโรงเรียนหลังจากนำวิธีการที่ได้จากการอบรมไปใช้
พบว่าหลังจากผู้บริหาร/ครูได้นำวิธีการที่ได้จากการอบรมไปใช้ในโรงเรียน
มีผลที่เกิดขึ้นในโรงเรียนในด้านต่างๆ ตามลำดับ ดังนี้

ครู มีความมุ่งมั่นที่จะปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นคนดี ปฏิบัติตนเป็น
แบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน มีความมั่นใจในการสอนเพื่อปลูกฝังคุณธรรม ร่วมคิด
ร่วมทำงานเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นคุณธรรมกับครูที่มาอบรม
ด้วยกันมากขึ้น

โรงเรียน เน้นการปลูกฝังคุณธรรมมากขึ้น นโยบายโรงเรียนเน้น
การปลูกฝังคุณธรรมมากขึ้น

ผู้เรียน มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีมากขึ้น มีความสุข
ในการเรียนรู้ มีสมาธิในการเรียนมากขึ้น ทำให้ง่ายต่อการสอน

ผู้บริหาร มีความมุ่งมั่นที่จะปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นคนดี

คุณธรรมที่สถานศึกษาเน้นการปลูกฝังให้ผู้เรียน ในภาพรวม สถานศึกษาเน้นการปลูกฝังคุณธรรมด้านวินัยเป็นอันดับแรก ด้านชื่อเสียงเป็นอันดับที่ ๒ ด้านขยันเป็นลำดับที่ ๓ ส่วนด้านประหยัด สามัคคี มีน้ำใจ สะอาด และสุขภาพเป็นอันดับที่ ๔, ๕, ๖, ๗ และ ๘ ตามลำดับ

สำหรับปัญหา อุปสรรคในการปฏิบัติเพื่อปลูกฝังคุณธรรมแก่ผู้เรียนนั้น พบว่ามีปัญหา อุปสรรคในด้านต่างๆ ดังนี้ ๑) การปฏิบัติไม่จริงจัง ไม่ต่อเนื่อง และปฏิบัติน้อยมาก ๒) ขาดความร่วมมือจากชุมชน ผู้ปกครอง ๓) จำนวนนักเรียนต่อห้องมากเกินไปทำให้การปลูกฝังคุณธรรมไม่ทั่วถึง ๔) การสอนเน้นวิชาการเพื่อสอบเข้ามหาวิทยาลัย ทำให้การสอนเน้นคุณธรรมทำได้น้อย ๕) ขาดความร่วมมือจากครูในโรงเรียน ๖) ผู้บริหารและ/หรือครูไม่เข้าใจแนวทางที่ได้จากการอบรม ๗) ขาดการสนับสนุนจากผู้บริหาร

ทั้งนี้ ได้เสนอแนะเพื่อให้การปลูกฝังคุณธรรมให้ผู้เรียนเป็นคนดี ประสบความสำเร็จดังนี้ ๑) คณะครูต้องร่วมแรง ร่วมใจ ตั้งใจนำคุณธรรมไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง ๒) การปลูกจิตสำนึกด้านคุณธรรม ต้องปลูกฝังอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เรียนซึมซับความดีโดยไม่รู้ตัว มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและพร้อมกันทั้งโรงเรียน ๓) ผู้บริหาร ผู้ปกครองและชุมชนสนับสนุน ๔) ผู้บริหาร/ครูต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เข้าใจจิตใจของเด็ก ๕) ครูต้องได้เรียนรู้ต่อเนื่อง เพื่อเสาะหาเทคนิค วิธีการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม

ข้อเสนอแนะ

๑. จากผลการติดตามและประเมินที่พบว่าการอบรมเกิดผลในทางบวกกับครู ผู้บริหาร โรงเรียน และผู้เรียนนั้น จึงมีข้อเสนอแนะว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครู ควรมีการส่งเสริม สนับสนุนให้ครูได้รับการอบรม พัฒนาเทคนิค วิธีการในการจัดกระบวนการ/กิจกรรมการสอนที่บูรณาการ การปลูกฝังคุณธรรมให้ผู้เรียนเป็นคนดีโดยเริ่มต้นในวิชาที่สอนและในกิจกรรม

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้านต่างๆ เพื่อเป็นการขยายผลให้ครูได้นำวิธีการไปใช้อย่างกว้างขวาง อันจะส่งผลต่อการปลูกฝังคุณธรรมให้เด็กเป็นคนดี และครุมีคุณภาพต่อไป

๒. กระบวนการและวิธีการปลูกฝังคุณธรรมให้เด็กเป็นคนดี โดยการบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ควรมีการเผยแพร่ในสื่อต่างๆ ที่ครูผู้บริหาร สามารถเข้าไปเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง แล้วนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเด็กต่อไป เช่น เผยแพร่ทาง website จัดทำเอกสาร หรือ VCD หรือ DVD เผยแพร่ไปให้ผู้เกี่ยวข้องนำไปใช้

๓. การปลูกฝังคุณธรรมให้กับผู้เรียนจะสำเร็จได้จะต้องมีการปฏิบัติอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง โดยบูรณาการกับการสอนในวิชาต่างๆ โดยครูในโรงเรียนต้องร่วมมือกันดำเนินการ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ ครูต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และซึมซับไปเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยธรรมชาติ โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาซึ่งครุมีอิทธิพลสูงในการกำกับ ดูแล และเป็นต้นแบบในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน ทั้งนี้ โดยได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร ชุมชน และผู้ปกครอง

๔. จากข้อค้นพบ จำนวนนักเรียนต่อห้องมากเกินไป และโรงเรียนเร่งด้านวิชาการเพื่อให้นักเรียนสอบเข้ามหาวิทยาลัย ทำให้การสอนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมทำได้น้อยไม่ทั่วถึงนั้น ควรหาแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมโดยผ่านกิจกรรมอื่นๆ ที่ไม่ใช่การเรียนการสอน เช่น จัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่เอื้อต่อการสร้างเสริมคุณธรรม การจัดกิจกรรมยกย่องคนดี หรือกิจกรรมที่ให้นักเรียนช่วยกันคิดโดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมมากที่สุด ก็จะสามารถทำให้ปัญหาเรื่องจำนวนนักเรียนมาก ไม่เป็นอุปสรรคในการที่จะดำเนินการ

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
บทสรุปผู้บริหาร	ค
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์	๓
๑.๓ ขอบเขตการศึกษา	๓
๑.๔ วิธีดำเนินการ	๓
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะ	๔
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๖
บทที่ ๒ เอกสารที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ หลักการและแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการประเมินผล การฝึกอบรม	๗
๒.๒ ผลงานวิจัยและประเมินผลที่เกี่ยวข้อง	๑๙
๒.๓ แนวคิด รูปแบบ และวิธีการจัดการเรียนการสอนของ โรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี	๒๒
๒.๔ โครงการอบรมคุณธรรมนำความรู้: แนวทางการ เสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษา	๒๖

บทที่ ๓ ระเบียบวิธีการศึกษา ๔๐

๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๔๐
๓.๒ เครื่องมือ	๔๑
๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๔๓
๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล	๔๔

บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ๔๕

๔.๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม	๔๕
๔.๒ ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรม	๔๙
๔.๓ ผลผลิตและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการอบรมคุณธรรม นำความรู้	๕๑
๔.๓.๑ ผลที่ได้รับจากการอบรม	๕๑
๔.๓.๒ การนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้	๕๓
๔.๓.๓ การนำสิ่งที่ได้จากการอบรมไปปรับปรุง เปลี่ยนแปลงตนเอง	๕๔
๔.๓.๔ การนำความรู้ไปปลูกฝังคุณธรรมให้แก่ผู้เรียน	๕๕
๔.๓.๕ คุณธรรมที่สถานศึกษาเน้นการปลูกฝัง	๕๗
๔.๓.๖ ผลที่เกิดขึ้นกับตนเอง	๕๘
๔.๓.๗ ผลที่เกิดขึ้นในโรงเรียน	๕๙
๔.๔ ปัญหา อุปสรรคในการปฏิบัติ และข้อเสนอแนะเพื่อ ให้การปลูกฝังคุณธรรมแก่ผู้เรียนประสบความสำเร็จ	๖๐
๔.๔.๑ ปัญหา อุปสรรคในการปฏิบัติเพื่อปลูกฝัง คุณธรรมแก่ผู้เรียน	๖๐

๔.๔.๒	ข้อเสนอแนะเพื่อให้การปลูกฝังคุณธรรมแก่ ผู้เรียนประสบความสำเร็จ	๖๑
-------	---	----

บทที่ ๕	สรุปผลการติดตามประเมินผล และข้อเสนอแนะ	๖๔
----------------	---	-----------

๕.๑	สรุปผลการติดตามประเมินผล	๖๔
๕.๒	ข้อเสนอแนะ	๖๙

บรรณานุกรม	๗๑
-------------------	-----------

๑.๑ ความเป็นมา

สืบเนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศนโยบายและทิศทางหลักในการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ และได้มอบหมายให้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการประสานและดำเนินงาน “โครงการคุณธรรมนำความรู้” ให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม พร้อมทั้งให้แนวปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษาไทยไว้เมื่อ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๔๙ ว่า เป้าหมายหลักของการดำเนินงานคือ เด็กในโรงเรียนประมาณ ๑๕ ล้านคน และให้ใช้ระบบเครือข่ายที่มีโรงเรียนเป็นฐานเชื่อมโยงกับสถาบันครอบครัว และสถาบันศาสนา สร้างวัฒนธรรมสถานศึกษาหรือวัฒนธรรมองค์กรใหม่เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้และอยู่ดีมีสุข

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ในฐานะผู้ประสานงานโครงการคุณธรรมนำความรู้ร่วมกับองค์กรหลักของกระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำยุทธศาสตร์การเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษาเป็นเบื้องต้น ๔ ยุทธศาสตร์คือ ๑) ปลุกจิตสำนึก สร้างเจตคติ ปรับพฤติกรรม ๒) ปรับกระบวนการเรียนรู้ ๓) สร้างภูมิทัศน์ โดยเครือข่ายขยายผล บ้าน สถาบันศาสนา สถานศึกษา ชุมชนและสื่อ และ ๔) กำกับ ติดตาม ประเมินผล และ

ด้วยตระหนักดีว่า ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา คือ ผู้มีความสำคัญในกระบวนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรม จึงจำเป็นต้องให้การอบรมครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักและเห็นความสำคัญร่วมกันในการปฏิบัติภารกิจให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด สำนักงานฯ จึงจัดให้มีการอบรมคุณธรรมนำความรู้: แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษาไทยขึ้น โดยมีเป้าหมายที่จะอบรมครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษาทั่วประเทศ จำนวนประมาณ ๒๐,๐๐๐ คน ให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีแนวทางที่สามารถปรับเปลี่ยนตัวเอง และกระบวนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงาม รวมทั้งเพื่อพัฒนาหลักสูตรและคู่มือการอบรมคุณธรรมสำหรับครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา สำหรับใช้ในการอบรม เผยแพร่ขยายผลแก่ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ทั้งนี้ได้จัดการอบรมในระหว่างเดือนมีนาคม ถึงเดือนกรกฎาคม ๒๕๕๐ โดยใช้งบประมาณดำเนินงาน ประมาณ ๗,๐๐๐,๐๐๐ บาท

การดำเนินงานโครงการอบรมคุณธรรมนำความรู้: แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษานี้ สำนักงานฯ ได้รับความร่วมมือจากสภา คณบดีคณะครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์แห่งประเทศไทย โดยเครือข่ายการวิจัย การผลิต และการพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ๑๑ เครือข่าย ซึ่งมีคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์จากสถาบันอุดมศึกษา ๒๑ แห่ง รับเป็นเจ้าภาพจัดการอบรม ๒๗ ครั้งทั่วทุกภูมิภาค และสำนักงานฯ ร่วมกับสมาคมผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษาชั้น พื้นฐานช่วงชั้นที่ ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต ๒ จัดอบรมอีก ๑ ครั้ง รวมเป็น ๒๘ ครั้ง มีผู้เข้าอบรมทั้งหมด ๒๖,๖๑๓ คน

เมื่อเสร็จสิ้นการอบรม สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจึงได้ดำเนินการติดตามประเมินผลผู้ผ่านการอบรมคุณธรรมนำความรู้: แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษา

๑.๒ วัตถุประสงค์

การติดตามและประเมินผลผู้ผ่านการอบรมโครงการคุณธรรมนำความรู้: แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อ ติดตามประเมินผลผู้ผ่านการอบรมในประเด็น

- ๑) ความพึงพอใจในการฝึกอบรม ในด้านเนื้อหาสาระ กระบวนการฝึกอบรม
- ๒) ผลผลิตและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการอบรมคุณธรรมนำความรู้
- ๓) ปัญหา อุปสรรคในการนำสิ่งที่ได้จากการอบรมไปปฏิบัติในโรงเรียน และข้อเสนอแนะเพื่อให้การปลูกฝังคุณธรรมแก่ผู้เรียนประสบความสำเร็จ

๑.๓ ขอบเขตการศึกษา

การติดตามประเมินผลครั้งนี้เป็นการติดตามประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมในด้านเนื้อหาสาระและกระบวนการฝึกอบรม สำหรับผลผลิตและผลลัพธ์ ประเมินเฉพาะผลที่ผู้เข้าอบรมได้รับจากการอบรม และการนำสิ่งที่ได้จากการอบรมไปใช้ รวมทั้งผลที่เกิดขึ้นกับตนเอง โรงเรียน ผู้บริหาร ครู และผู้เรียน หลังจากนำสิ่งที่ได้จากการอบรมไปใช้

๑.๔ วิธีดำเนินการ

- ๑) ศึกษาเอกสาร โครงการ
- ๒) เข้าร่วมการอบรม และสังเกตการณ์

- ๓) วางแผนการติดตามประเมิน
- ๔) สร้างเครื่องมือ
- ๕) ให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือ
- ๖) สุ่มกลุ่มตัวอย่าง
- ๗) เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์
- ๘) จัดกระทำข้อมูล ลงรหัส ตรวจสอบความถูกต้อง ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล
- ๙) จัดทำรายงานการติดตามและประเมินผลผู้ผ่านการอบรมคุณธรรม นำความรู้: แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษา
- ๑๐) นำเสนอรายงานต่อผู้บริหาร

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะ

คุณธรรมพื้นฐาน ๘ ประการ ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ประกอบด้วย

๑) **ขยัน** หมายถึง ผู้ที่มีความตั้งใจเพียรพยายาม ทำหน้าที่การงานอย่างจริงจังและต่อเนื่องในเรื่องที่ถูกต้องควร สู้งาน มีความพยายาม ไม่ทอดทิ้ง กล้าเผชิญอุปสรรค รักงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจัง

๒) **ประหยัด** หมายถึง ผู้ที่ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ เก็บออม ใช้ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ รู้จักทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของตนเอง อยู่เสมอ

๓) **ซื่อสัตย์** หมายถึง ผู้ที่มีความประพฤติตรงทั้งต่อเวลา ต่อหน้าที่ และต่อวิชาชีพ มีความจริงใจ ปลอดจากความรู้สึกลำเอียง หรืออคติ ไม่ใช่

เล่นกีฬาทุกทั้งทางตรงและทางอ้อม รับผิดชอบต่อตนเอง ปฏิบัติอย่างเต็มที่ และถูกต้อง

๔) **มีวินัย** หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติตนในขอบเขต กฎ ระเบียบของ สถานศึกษา สถาบัน องค์กร สังคมและประเทศ โดยที่ตนเองยินดีปฏิบัติตาม อย่างเต็มใจและตั้งใจ ยึดมั่นในระเบียบแบบแผน ขอบบังคับและข้อปฏิบัติ รวมถึงการมีวินัยทั้งต่อตนเองและสังคม

๕) **สุขภาพ** หมายถึง ผู้ที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตนตามสถานภาพและ กาลเทศะ มีสัมมาคารวะ เรียบร้อย ไม่ก้าวร้าว รุนแรง หรือวางอำนาจข่มขู่ ผู้อื่นทั้งโดยวาจาและท่าทาง เป็นผู้มีมารยาทดีงาม วางตนเหมาะสมตาม วัฒนธรรมไทย

๖) **สะอาด** หมายถึง ผู้ที่รักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อม ใต้อย่างถูกต้องตามสุขลักษณะ ฝึกฝนจิตใจมิให้ขุ่นมัว มีความแจ่มใสอยู่เสมอ ปราศจากความมัวหมองทั้งกาย ใจ และสภาพแวดล้อม มีความผ่องใสเป็นที่ เจริญตา ทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น

๗) **สามัคคี** หมายถึง ผู้ที่เปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบต่อตนทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้การงานสำเร็จลุล่วง สามารถแก้ปัญหาและขจัด ความขัดแย้งได้ เป็นผู้มีเหตุผล ยอมรับความแตกต่าง ความหลากหลายทาง วัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ พร้อมทั้งจะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติ และอย่างสมานฉันท์

๘) **มีน้ำใจ** หมายถึง ผู้ให้และผู้อาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น เห็นอก เห็นใจ และ เห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์และผู้ที่มีความเดือดร้อน มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่

อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยแรงกายและสติปัญญา ลงมือปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหาหรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑) เป็นประโยชน์ต่อหน่วยปฏิบัติ ได้แก่ สถานศึกษาในทุกระดับการศึกษาได้มีทางเลือกและได้เรียนรู้เกี่ยวกับแนวคิด แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมอีกรูปแบบหนึ่ง รวมทั้งเกิดความเข้าใจ ตระหนักและเห็นความสำคัญร่วมกันในการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษาไทย

๒) เป็นประโยชน์ต่อหน่วยนโยบายจะได้นำไปใช้ในการวางแผนจัดทำนโยบายเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา ชุมชน สังคม และประเทศ

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ หลักการและแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการประเมินผลการฝึกอบรม

การฝึกอบรมเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้รับการอบรมได้เพิ่มพูนประสบการณ์ด้านความรู้ ความเข้าใจ เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และเจตคติของตนเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานในทางที่ดีขึ้น (ชเรศ ขำเกิด) การประเมินผลการฝึกอบรมเป็นกระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่งในกระบวนการฝึกอบรม เพราะผลที่ได้จากการประเมินที่เป็นระบบ จะทำให้ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการฝึกอบรม เพื่อให้ผู้รับผิดชอบการฝึกอบรมสามารถใช้เป็นแนวทางในการแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาการฝึกอบรมให้เหมาะสม มีประสิทธิภาพ และเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของผู้เข้ารับการอบรม/สัมมนามากที่สุด (ชาญ สวัสดิ์สาลี, ๒๕๔๘:๒)

สำหรับคำว่า การประเมินผล นั้น ชาญ สวัสดิ์สาลี ได้ให้นิยามความหมายว่า หมายถึง กระบวนการที่ใช้ดุลพินิจ (Judgement) และ/หรือ ค่านิยม (Value) ในการพิจารณาตัดสินคุณค่า ความเหมาะสม ความคุ้มค่า หรือสัมฤทธิ์ผลของเหตุการณ์ โครงการ หรือสิ่งอื่นใด หลังจากการเปรียบเทียบผลที่วัดได้โดยวิธีการใดๆ ก็ตาม กับเป้าหมาย วัตถุประสงค์ หรือเกณฑ์ที่กำหนดไว้

นอกจากนี้ ยังมีผู้ที่ให้นิยามความหมายของคำว่า “การประเมินผล” ไว้อีกมากมาย โดย รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริรัตน์ ชุณหคล้าย ได้ให้ความหมาย โดยสรุปว่า การประเมินผลหมายถึง “การประยุกต์วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการค้นหาและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อวัดผลลัพธ์การปฏิบัติงานตามที่วางแผนไว้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจปรับปรุง เปลี่ยนแปลงงานให้ดีขึ้น”

วัตถุประสงค์ในการประเมินผลการอบรม ตามแนวคิดของ ทนง ทองเต็ม (อ้างถึงใน <http://gotoknow.org/blog/teachno4504/13529>) เห็นว่าโดยปกติแล้ว การประเมินผลการฝึกอบรมนั้นก็เพื่อที่ความต้องการจะทราบว่

๑. ผู้เข้าอบรมมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางด้านความคิด อันได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ ความชำนาญ และความสามารถในการประเมิน วิเคราะห์ และสังเคราะห์เพียงใด

๒. ผู้เข้าอบรมมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางด้านความรู้สึก เช่น ความสนใจ ทศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ในทิศทางใด ระดับใด

๓. ผู้เข้าอบรมมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางด้านการประพฤติปฏิบัติ ตลอดจนผลการปฏิบัติงานภายหลังการฝึกอบรมอย่างไร และเพียงใด

๔. การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวข้างต้นเป็นการเปลี่ยนแปลงซึ่งผู้รับผิดชอบการฝึกอบรมต้องการให้เปลี่ยนแปลงหรือไม่ และได้ผลดีกว่าการเปลี่ยนแปลงด้วยวิธีการอื่นหรือไม่

๕. การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างถาวร หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงเพียงชั่วคราวเท่านั้น

ทฤษฎีการประเมินโครงการฝึกอบรม

จากการศึกษาเอกสาร *หลักการวิจัยประเมินผลโครงการฝึกอบรม (Conceptual Basis for Evaluation Research of Training Project)* โดย

รศ.ดร.ศิริรัตน์ ชุณหคล้าย ได้กล่าวไว้ว่าแนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการ มีประเด็นสำคัญ ดังนี้

๑. ตัวแบบการประเมินโครงการฝึกอบรม

การประเมินผลที่สามารถตอบคำถามวัตถุประสงค์การประเมินโครงการได้อย่างดีนั้น ผู้ประเมินต้องพัฒนาตัวแบบ (Model) การประเมินให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ตัวแบบที่สามารถนำมาใช้ในการประเมินผลโครงการมีหลายตัวแบบ ดังนี้

๑.๑ ตัวแบบ CIPP คือการประเมินเพื่อศึกษารายละเอียดของกิจกรรมต่างๆ นอกเหนือจากการประเมินการบรรลุวัตถุประสงค์โครงการ โดยมีองค์ประกอบที่ต้องศึกษา ได้แก่

๑) การประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับโครงการ (context)

๒) การประเมินปัจจัยนำเข้าโครงการ (inputs)

๓) ประเมินกระบวนการ (process)

๔) ประเมินผลผลิต (products)

๑.๒ ตัวแบบ IPO คือ การประเมินปัจจัยนำเข้า (inputs) ประเมินกระบวนการ (process) และประเมินผลลัพธ์ (outcomes)

๑.๓ ตัวแบบเหตุผล (Logic Model) คือ ตัวแบบที่ประยุกต์ขึ้นเพื่อประเมินลำดับขั้นตอนการทำงานที่สามารถให้ผลลัพธ์ตามที่ต้องการ องค์ประกอบของตัวแบบนี้ถูกกำหนดขึ้นและนำมาประยุกต์ใช้โดย Pankratz และ Westat (๒๐๐๒) ซึ่งมีลักษณะองค์ประกอบของตัวแบบคล้ายกับ ๒ ตัวแบบแรก คือ ประกอบด้วย เป้าหมาย (goals) ทรัพยากรหรือปัจจัยนำเข้า

(inputs or resources) กิจกรรมหรือกระบวนการ (activities or process) ผลลัพธ์ระยะสั้น (short-term outcomes) และผลลัพธ์ระยะยาว (long-term outcomes/performance)

นอกจากนี้ ยังมีอีกหลายตัวแบบที่มีการพัฒนาตามมา แต่ละตัวแบบมีองค์ประกอบที่ผู้ประเมินให้ความสำคัญกับวัตถุประสงค์การประเมินแตกต่างกัน Feischman & Williams, (๑๙๙๖); และ Hart, editor, ๒๐๐๒ อธิบายว่า ตัวแบบที่นำมาใช้ประเมินโครงการเมื่อรวมความสำคัญของปัจจัยต่างๆ เข้าด้วยกันแล้ว จะพบว่า การประเมินโครงการอาจใช้เพียง ๒ ตัวแบบ คือ การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) และการประเมินผลลัพธ์ (Outcomes Evaluation) ก็ครอบคลุมสิ่งที่ต้องการประเมินได้แล้ว เพราะตัวแบบ “การประเมินกระบวนการ” ได้รวมเอาปัจจัยด้านสภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับโครงการและปัจจัยนำเข้าอื่นเข้าไว้ด้วย อีกทั้งการกำหนดวัตถุประสงค์การประเมินบางโครงการ ก็สามารถนำ “ผลผลิต” มาเป็นปัจจัยองค์ประกอบของ “ผลลัพธ์” ได้ หรือผู้ประเมินอาจนำ “ผลผลิต” มาใช้เป็นปัจจัยกระบวนการเพื่อวัดผลสำเร็จของโครงการได้

Feischman & Williams, (๑๙๙๖) ได้ให้มุมมองที่น่าสนใจเกี่ยวกับการประเมินโครงการด้วยตัวแบบ “การประเมินกระบวนการ” และ “การประเมินผลลัพธ์” โดยอธิบายว่า “การประเมินผลลัพธ์” เพื่อต้องการทราบถึงผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ในขณะที่ “การประเมินกระบวนการ” เพื่ออธิบายถึงวิธีการและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจปัจจัยความสำเร็จของโครงการได้ ดังนั้น การประเมินโครงการจึงต้องประเมินทั้งสองด้าน เพราะหากประเมินเฉพาะผลลัพธ์ แม้จะทราบถึงความสำเร็จของโครงการ แต่ก็ไม่สามารถอธิบายถึงปัจจัยความ

สำเร็จได้ หรือการประเมินกระบวนการเพียงอย่างเดียว ก็ไม่อาจทราบได้ว่า วัตถุประสงค์ของโครงการบรรลุผลเพียงใด สาระสำคัญของการประเมินกระบวนการและการประเมินผลลัพธ์โดยสรุป มีดังนี้

การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) คือ การประเมินเพื่อปรับวิธีการทำงาน เพื่อให้เข้าใจอย่างชัดเจนว่าโครงการดำเนินไปถูกทาง และสามารถให้ผลลัพธ์ตามที่ต้องการ การประเมินผลกระบวนการจะเป็นประโยชน์มากเมื่อโครงการต้องใช้ระยะเวลาดำเนินการนาน เพราะจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงในช่วงเวลาต่างๆ หากโครงการไม่มีประสิทธิภาพผลของการประเมินกระบวนการจะทำให้เข้าใจถึงธรรมชาติของโครงการ เช่น งานแต่ละขั้นตอนให้ผลอย่างไร วิธีการที่ใช้มีความเหมาะสมหรือไม่ การประเมินกระบวนการจะเน้นวัดและอธิบายรายละเอียดของโครงการ เช่น เนื้อหาวิชา เอกสารและอุปกรณ์ฝึกอบรม วิธีการดำเนินโครงการหรือการจัดการฝึกอบรม และปัจจัยของผู้เข้ารับการอบรม ได้แก่ ความคิดเห็นหรือความคาดหวังต่อโครงการ อายุ ระดับการศึกษา เป็นต้น

การประเมินผลลัพธ์ (Outcome Evaluation) หมายถึง การประเมินเพื่อวัดผลสุดท้ายของโครงการ โดยมองถึงผลกระทบ หรือประโยชน์ หรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือผู้รับบริการจากโครงการ การประเมินผลลัพธ์สามารถวัดผลของโครงการได้ทั้งระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว

ตัวชี้วัดการประเมิน “ผลลัพธ์” ของโครงการในระยะต่างๆ มีดังนี้

๑) ตัวชี้วัดการประเมินผลลัพธ์โครงการฝึกอบรมระยะสั้น ได้แก่ ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับผู้สอน คุณภาพของอุปกรณ์การสอน วิธีการนำเสนอ บรรยากาศการฝึกอบรม และความคิดเห็นผู้เข้าอบรม

ต่อหลักสูตรฝึกอบรม เช่น ความสอดคล้องของหลักสูตรกับงานที่ทำ ความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนการสอน ปฏิบัติที่แสดงออกถึงคุณค่าและประโยชน์ของหลักสูตรฝึกอบรม

๒) ตัวชี้วัดการประเมินผลลัพธ์โครงการฝึกอบรมระยะกลาง ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจเนื้อหาวิชา การนำความรู้และทักษะที่เกิดขึ้นใหม่มาใช้ในงาน และพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงหลังการฝึกอบรม

๓) ตัวชี้วัดการประเมินผลลัพธ์โครงการฝึกอบรมระยะยาว ได้แก่ ผลกระทบที่เกิดกับหน่วยงานที่มีผลมาจากการปฏิบัติของผู้รับการอบรม ผลลัพธ์ที่มีต่อผู้รับบริการ และผลกระทบต่อชุมชนและสังคม สำหรับความคุ้มค่าที่เกิดกับหน่วยงาน ผู้รับบริการ และสังคมก็อาจประเมินในระดับนี้ได้

๒. ระดับชั้นของการประเมินโครงการฝึกอบรม (Levels of Training Evaluation)

การประเมินโครงการฝึกอบรมที่มีผลต่อการกำหนดนโยบาย การปรับเปลี่ยนหรือพัฒนาโครงการให้เกิดผลลัพธ์และผลกระทบต่อสังคมอย่างจริงจัง หน่วยงานควรทำการประเมินอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดระดับชั้นของการประเมิน ออกแบบขั้นตอนการประเมินให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ การประเมินอย่างชัดเจน

หน่วยงานของสหรัฐอเมริกา ชื่อ The American Humane Association – AHA ได้สร้าง Model ระดับชั้นของการประเมินขึ้น โดยแต่ละระดับชั้นของการประเมินสามารถชี้ถึงปัจจัยที่เป็นสาเหตุและเป็นผลได้ และสามารถแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย “กระบวนการ” ฝึกอบรม และ “ผลลัพธ์” ที่เกิดจากโครงการได้เช่นเดียวกัน ทั้งนี้หน่วยงานต้องกำหนดเป้าหมาย ระดับชั้น และระยะเวลาของการประเมินให้ชัดเจน

ระดับชั้นของการประเมินโครงการฝึกอบรม มีความแตกต่างด้านเป้าหมายของการประเมิน ดังนี้ (พิจารณาแผนภูมิ ๑ ประกอบ)

การประเมินระดับที่ ๑ คือการประเมินหลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง การประเมินเนื้อหาวิชา โครงสร้างหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน เอกสาร และอุปกรณ์ฝึกอบรม การจัดการฝึกอบรม และการใช้เครื่องมือวัดประเมินผล

การประเมินหลักสูตรมีเป้าหมายเพื่อปรับแก้ไขหลักสูตรให้มีคุณภาพมากขึ้น สอดคล้องและเหมาะสมกับการพัฒนาศักยภาพและสมรรถนะของผู้เข้าอบรมมากที่สุด ผลการประเมินในระดับนี้ มักทำในลักษณะการบรรยายและอธิบายรายละเอียดของแต่ละประเด็นที่ทำการประเมิน

การประเมินระดับที่ ๒ คือการประเมินความคิดเห็นและความพึงพอใจของผู้เข้าอบรม หลักการของ AHA ได้แยกการประเมินความคิดเห็นและการประเมินความพึงพอใจออกจากกันเป็น ๒ ขั้นตอน แต่หากผู้ประเมินเห็นว่าทั้งความคิดเห็นและความพึงพอใจต่างแสดงออกด้วยทัศนะของผู้ตอบ ก็อาจนำมาประเมินในขั้นตอนเดียวกันได้ แต่การตั้งคำถามต้องมีความชัดเจนระหว่างการถามให้แสดงทัศนะและความรู้สึกพึงพอใจ

การประเมินความพึงพอใจจะสะท้อนจากความรู้สึกของผู้เข้ารับการอบรมต่อการดำเนินการสอน คุณภาพของเอกสารหรืออุปกรณ์การสอน กิจกรรมการเรียนการสอน บรรยากาศการฝึกอบรม

ส่วนการประเมินความคิดเห็น มักจะวัดจากทัศนะของผู้เข้ารับการอบรมต่อประโยชน์ของการฝึกอบรม ความสอดคล้องของหลักสูตรกับงานที่ทำ ความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ความคิดเห็นต่อการเรียน ปฏิบัติการที่แสดงออกถึงคุณค่าของหลักสูตรฝึกอบรมและความคิดเห็นต่อสิ่งที่ได้รับจากการฝึกอบรมกับงานที่ปฏิบัติ การประเมินระดับนี้จะวัดจากความคิดเห็นของผู้ตอบเท่านั้น ซึ่งไม่มีเหตุผลหรือหลักฐานรองรับ โดยใช้เครื่องมือ

แบบสอบถามสำรวจความเห็นจากผู้เข้าอบรม การประเมินโครงการระดับนี้ มักทำหลังจากเสร็จสิ้นการฝึกอบรม

การประเมินระดับที่ ๓ เป็นการประเมินความรู้ความเข้าใจ เครื่องมือวัดความรู้ อาจใช้แบบทดสอบปรนัย เพื่อถามวัดความจำเกี่ยวกับ ข้อเท็จจริงต่างๆ ส่วนความเข้าใจอาจใช้วิธีจำลองสถานการณ์ แนวคิด และ ความสัมพันธ์ของประเด็นต่างๆ หรือสถานการณ์การแก้ปัญหา การฝึกปฏิบัติ ลักษณะการถาม อาจใช้แนวคำถามให้เลือกตอบแบบปรนัยก็ได้

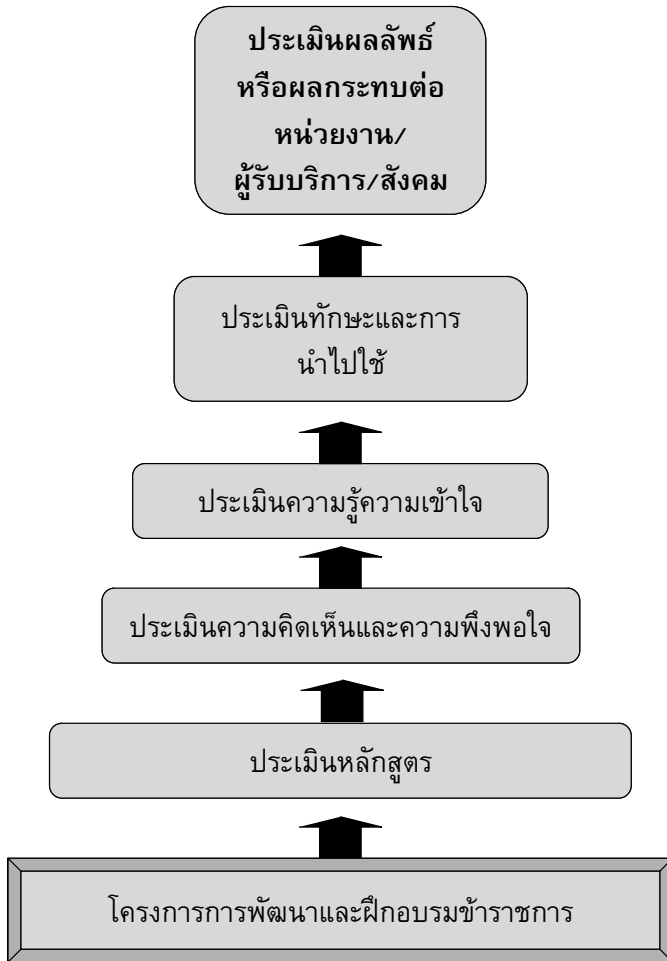
การประเมินระดับที่ ๔ เป็นการประเมินทักษะและการนำทักษะ ไปใช้ในงาน

“การประเมินทักษะ” หมายถึง การประเมินผลงานของผู้เข้ารับการอบรมด้วยการมอบหมายให้ทำกิจกรรมในห้องเรียน ภายใต้บรรยากาศของการฝึกอบรม

สำหรับ “การประเมินการนำไปใช้” หมายถึง การวัดการนำความรู้ และทักษะใหม่ไปใช้นอกห้องเรียน ซึ่งอาจวัดได้จากผลการปฏิบัติงานของผู้รับการอบรม เครื่องมือที่ใช้วัด คือ การสังเกตการณ์ การจดบันทึกผลงาน การมีส่วนร่วมในการวางแผนปฏิบัติการ

การประเมินระดับที่ ๕ เป็นการประเมินผลลัพธ์และผลกระทบต่อหน่วยงาน ต่อผู้รับบริการ ต่อชุมชน และต่อสังคม การประเมินในระดับนี้จะใช้หน่วยวิเคราะห์ในระดับหน่วยงาน ประชาชน และสังคม

ผลลัพธ์ที่แสดงถึงการประเมินทั้ง ๓ ระดับ เช่น ผลกระทบของการฝึกอบรมต่องานบริการที่ให้กับประชาชน รูปแบบของงานบริการที่ใช้ ความร่วมมือภายในหน่วยงานของผู้เข้ารับการอบรม สำหรับการวิเคราะห์ ความคั่งคั่งที่เกิดขึ้นกับหน่วยงาน ผู้รับบริการ และสังคมอาจต้องประเมินในระดับนี้ด้วย

แผนภูมิ ๑ ระดับชั้นของการประเมินโครงการฝึกอบรม

แหล่งข้อมูล : ประยุกต์จากตัวแบบของ The American Humane Association -AHA
อ้างใน Parry, C., & Berdie, J. (๑๙๙๙)

การประเมินระดับนี้ มีเพียงปัจจัยกระบวนการฝึกอบรมที่มีอิทธิพลต่อผลลัพธ์โครงการ ดังนั้นผู้ประเมินโครงการฝึกอบรมควรมัดระวังผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น เพราะผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจไม่ใช่สาเหตุมาจากปัจจัยการฝึกอบรมเพียงปัจจัยเดียว ดังนั้นการออกแบบการประเมินโครงการฝึกอบรมจะต้องทำอย่างครอบคลุม เพื่อช่วยให้ผู้ประเมินเห็นถึงความเชื่อมโยงของหลักฐานที่แสดงถึงอิทธิพลและบทบาทของปัจจัย “กระบวนการ” ฝึกอบรมที่มีต่อ “ผลลัพธ์”

ระดับขั้นของการประเมินโครงการตามตัวแบบของ AHA มีความคล้ายคลึงกับตัวแบบของ Kirkpatrick เพียงแต่ Kirkpatrick ได้แบ่งการประเมินโครงการฝึกอบรมออกเป็น ๔ ระดับ แนวคิด ๔ ระดับของ Kirkpatrick อธิบายถึงความต่อเนื่องและความเชื่อมโยงของการประเมินโครงการ โดยกล่าวว่า การประเมินโครงการฝึกอบรมใดๆ ก็ตามต้องเริ่มจากระดับที่ ๑ เรื่อยไปเป็นระดับที่ ๒, ๓ และระดับที่ ๔ การประเมินโครงการฝึกอบรมในระดับที่สูงขึ้น ต้องอาศัยข้อมูลจากการประเมินโครงการในระดับต้นเป็นพื้นฐาน ดังนั้นความสำเร็จของการประเมินโครงการแต่ละระดับ จึงขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของการประเมินโครงการในระดับที่ผ่านมา การประเมินโครงการฝึกอบรมทุกระดับต้องใช้เวลาในการดำเนินงาน

แนวคิด ๔ ระดับของ Kirkpatrick คือ ๑) การประเมินปฏิบัติการของผู้เข้าอบรม ๒) การประเมินการเรียนรู้ ซึ่งต้องใช้เวลาทดสอบก่อนและหลังโครงการ เพื่อวัดระดับการเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้นจากการเข้าร่วมโครงการ ๓) การประเมินการนำไปใช้ และ ๔) การประเมินผลลัพธ์เพื่อวัดความสำเร็จของโครงการฝึกอบรม

๓. ขั้นตอนการประเมินโครงการฝึกอบรม

กระบวนการวิจัยประเมินผลโครงการฝึกอบรม มีขั้นตอนสำคัญ

๖ ขั้นตอน คือ

๓.๑ พัฒนาตัวแบบและกำหนดประเด็นการประเมินโครงการ เพื่อให้การประเมินโครงการฝึกอบรมมีกรอบการทำงานที่ชัดเจน ทั้งนี้ต้องมีความชัดเจนของเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และขอบเขตของการประเมินโครงการ

เป้าหมายและวัตถุประสงค์การประเมินโครงการฝึกอบรมจะแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับลักษณะหลักสูตรที่จัดอบรม (เช่น เป็นหลักสูตรนำมาทดลองใช้ใหม่ หรือหลักสูตรที่ได้ผ่านการทดลองใช้) และขึ้นอยู่กับช่วงเวลาของการฝึกอบรม (เช่น ระยะต้น ระยะกลาง หรือระยะยาว)

สำหรับขอบเขตของการประเมินโครงการอาจเป็นเรื่องของช่วงเวลาที่ประเมิน สิ่งที่ต้องการประเมิน เช่น ประเมินปัจจัยนำเข้า ประเมินกระบวนการฝึกอบรม ประเมินผลผลิต หรือผลลัพธ์โครงการฝึกอบรม ฯลฯ และยังคงต้องกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับผลจากการประเมินทุกกลุ่ม เช่น ผู้สอนหรือผู้ฝึกอบรม ฝ่ายจัดการโครงการฝึกอบรม ผู้บริหารที่มีอำนาจตัดสินใจ ผู้เข้ารับการอบรม เป็นต้น

๓.๒ กำหนดประเด็นคำถามและกำหนดการวัดกระบวนการและผลลัพธ์การวิจัยประเมินผลโครงการ คำถามการประเมินอาจกำหนดได้จากวัตถุประสงค์และขอบเขตของการประเมินที่กำหนดไว้ในขั้นตอนแรก การตั้งคำถามการประเมินผลจะช่วยให้ผู้ประเมินมีความชัดเจนในขอบเขตของการประเมินยิ่งขึ้น คำถามการประเมินโครงการที่ดีต้องระบุได้ถึงกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการประเมิน และคำถามต้องสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการประเมินได้

หลักการสำคัญของการสร้างคำถามการประเมินผลโครงการฝึกอบรม คือ การศึกษาวัตถุประสงค์หลักสูตรฝึกอบรมให้เข้าใจก่อน เมื่อกำหนดคำถามการประเมินผลโครงการได้แล้ว ต้องนำมาจัดลำดับความสำคัญกับเวลาและทรัพยากรที่มี แล้วทำการเลือกคำถามสำหรับการประเมิน

โครงการ คำถามจะถูกนำไปพัฒนาเป็นแบบสอบถามและแนวการสัมภาษณ์

๓.๓ ออกแบบการวิจัยประเมินผลโครงการและวางแผนการจัดเก็บข้อมูล คือ การทำงานเพื่อหาคำตอบให้กับคำถามที่ตั้งไว้ การทำงานขั้นตอนนี้จะต้องระบุแหล่งข้อมูลที่ต้องจัดเก็บของแต่ละคำถาม ประเภทของข้อมูล วิธีการจัดเก็บข้อมูล ทรัพยากรที่ต้องใช้ ซึ่งการออกแบบการวิจัยประเมินผลโครงการและวางแผนการจัดเก็บข้อมูล เปรียบเสมือนแผนที่การเดินทางของการประเมินผล สิ่งสำคัญในกระบวนการออกแบบประเมินผล คือ ผู้ประเมินต้องพัฒนาและเลือกเครื่องมือสำหรับจัดเก็บข้อมูล การออกแบบเครื่องมือจะต้องสอดคล้องและเหมาะสมกับคำถามการประเมินโครงการ

๓.๔ การจัดเก็บข้อมูล ต้องดำเนินการตามแผนที่วางไว้ และต้องมีระบบการจัดเก็บที่ถูกต้อง เชื่อถือได้ เพื่อนำมาประมวลและวิเคราะห์ผลก่อนนำไปวิเคราะห์และสรุปผลในขั้นตอนต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ผลและการจัดทำรายงาน ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ต้องนำมาประมวลผลและวิเคราะห์ผลด้วยวิธีการทางสถิติ เพื่อนำผลการวิเคราะห์ไปใช้ในการอภิปรายผล การให้ข้อเสนอแนะและจัดทำรายงาน เพื่อให้ผลการวิจัยประเมินผลโครงการสามารถตอบวัตถุประสงค์โครงการฝึกอบรมได้ทั้งหมด ผู้ประเมินอาจต้องตั้งคำถามในขั้นตอนการจัดเตรียมเขียนรายงานด้วย เนื่องจากผู้เกี่ยวข้องแต่ละกลุ่มต้องการข้อมูลแตกต่างกัน ดังนั้นผู้ประเมินจะต้องทราบด้วยว่าผู้ที่เกี่ยวข้องเหล่านั้นต้องการทราบผลการประเมินเรื่องใด นอกจากนี้ยังต้องออกแบบวิธีการนำเสนอผลการประเมินโครงการให้น่าสนใจด้วย

๓.๖ การนำผลการประเมินไปใช้ การประเมินผลโครงการจะสำเร็จสมบูรณ์ต่อเมื่อได้มีการนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงโครงการปรับปรุงวิธีการฝึกอบรม เพื่อให้ผู้เข้าอบรมประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย

ของหลักสูตร ผลการประเมินอาจปรากฏถึงผลลัพธ์ของโครงการหรือกิจกรรม โครงการฝึกอบรมที่ดำเนินการ หรือไม่มีผลการดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ หรือแสดงว่าวัตถุประสงค์โครงการฝึกอบรมบางข้อยังไม่บรรลุผล ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของหน่วยงาน ผู้สอน และฝ่ายจัดฝึกอบรมต้องนำไปพิจารณาปรับปรุงแก้ไข หากหน่วยงานต้องการให้โครงการประสบผลสำเร็จและมีผลต่อสังคมและฝ่ายที่เกี่ยวข้องจริง หน่วยงานและผู้รับผิดชอบโครงการไม่ควรพอใจเพียงแค่ผลการประเมิน แต่ควรปรับปรุงวิธีการทำงานอย่างต่อเนื่อง อยู่ตลอดเวลา

๒.๒ ผลงานวิจัยและประเมินผลที่เกี่ยวข้อง

จากผลการสังเคราะห์งานวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศต่างๆ โดย ดร.เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ และ ดร.รุ่งเรือง สุชาภิรมย์ มีข้อค้นพบที่สำคัญคือสถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษาเป็นสถาบันที่ทุกประเทศยังให้ความสำคัญในการหล่อหลอมคุณธรรมจริยธรรมของเด็กและเยาวชน สถาบันการศึกษาเป็นสถาบันที่สำคัญในสังคม เพราะเด็กจะใช้เวลาอยู่ในสถานศึกษาเป็นเวลาหลายปี การเรียนการสอนที่สำคัญและได้ผลดีในหลายประเทศ ได้แก่ การสอนผ่านกระบวนการกิจกรรมที่เชื่อมโยงชีวิตจริง สิ่งรอบข้าง และสภาพแวดล้อม การสอนให้คิดวิเคราะห์ รู้จักเหตุและผล การยอมรับความแตกต่าง การเคารพในสิทธิผู้อื่น ฯลฯ

นอกจากนี้ ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยชี้ให้เห็นว่าการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการต่อเนื่องและใช้เวลา และให้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต รัฐที่เข้ามามีบทบาทดำเนินการหรือสนับสนุนภาคส่วนต่างๆ ในสังคมด้วยรูปแบบต่างๆ จะเป็นผลดีต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคมเป็นอย่างดี

รายงานฯ ดังกล่าว ได้มีข้อเสนอแนะเบื้องต้นเพื่อเสริมสร้างการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทยให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นหลายประการ สำหรับข้อเสนอกันเกี่ยวกับรายงานผลการติดตามและประเมินผู้ผ่านการอบรมโครงการคุณธรรมนำความรู้ นี้ ได้แก่ การสืบทอดหลักคิดและคำสอนศูนย์รวมแห่งศรัทธาของประเทศ ได้แก่ องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ผู้นำศาสนา เช่น ท่านพุทธทาสภิกขุ ท่านพระธรรมปิฎก ฯลฯ ส่งเสริมปฏิบัติโดยวางกลไกการถ่ายทอดผ่านสถาบันการศึกษา สถาบันครอบครัว สื่อและสื่อมวลชน และเครือข่ายประชาสังคม ปรับการเรียนการสอนในการศึกษาระดับต่างๆ ที่เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของผู้เรียน เน้นการสอนคิดวิเคราะห์ รู้เหตุรู้ผล รู้แยกแยะผิดถูก และให้การเรียนการสอนถ่ายทอดแนวคิดคำสอนของศูนย์รวมแห่งศรัทธาของประเทศสู่การปฏิบัติ การเรียนการสอนควรเน้นการเรียนผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่เชื่อมโยงกับสภาพการณ์ หรือสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงให้มากที่สุด นอกจากนี้ ควรสนับสนุนสถาบันศาสนา และพัฒนาศาสนบุคคล รวมทั้งอาจารย์ที่เป็นหลักในสถานศึกษาเพื่อขยายผล ให้เป็นหลักในการถ่ายทอดคุณธรรมจริยธรรมจากฐานศาสนาสู่สังคม

จากงานวิจัย “โครงการเร่งสร้างคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทย” โดย ศาสตราจารย์ ดร.สุวิมล ว่องวาณิช และคณะ ซึ่งเป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทย โดยมีการศึกษาและกำหนดแนวทางการพัฒนานวัตกรรมคุณลักษณะศึกษา (Character education) เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่ดีแก่นักเรียน มีการนำนวัตกรรมที่ครูพัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ในโรงเรียนนำร่องและประเมินผลความสำเร็จ การวิจัยนี้กำหนดเป้าหมายการดำเนินงานอยู่ที่ “ครู” ในโรงเรียน ซึ่งเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (change agent) ที่สามารถขับเคลื่อนองค์กรได้รวดเร็วที่สุด เนื่องจากเป็นบุคคลที่มีโอกาสและเวลามากที่สุดในการเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีให้กับผู้เรียน

รองศาสตราจารย์ ดร.ดุจเดือน พันธมนาวิน ได้ทำการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทยและต่างประเทศ โดยสังเคราะห์งานวิจัยในประเทศไทย ๒๓๐ เรื่อง งานวิจัยต่างประเทศ ๑๒๐ เรื่อง มีข้อเสนอแนะการปฏิบัติที่สำคัญ ๗ ประการ ในที่นี้ขอหยิบยกมานำเสนอเพียงบางประการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ จากการประมวลเอกสารงานวิจัยดังกล่าว ปรากฏผลที่ชัดเจนว่า การพัฒนาประเทศต้องเกิดจากการปรับเปลี่ยนจิตใจ และพฤติกรรมจริยธรรมของคนรุ่นต่อ ๆ ไป การพัฒนาจิตและพฤติกรรมแก่เด็กและเยาวชนต้องมาจากการใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่ถูกต้อง และการที่ผู้ใหญ่ที่เป็นบุคคลสำคัญของเด็กทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีทางด้านจริยธรรมด้วย..... โดยควรมีการกำหนดเป็นนโยบายของชาติ และมีหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการจัดฝึกอบรมอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ และครบถ้วนให้แก่นักพัฒนาต่าง ๆ เช่น ครูอาจารย์ทุกระดับ บิดามารดา ปู่ย่าตายายและญาติผู้ใหญ่ที่ดูแลเด็กแทนพ่อแม่ของเด็ก....เพื่อทำให้การพัฒนาบุคคลนำไปสู่การพัฒนาประเทศทางด้านสังคมและเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างแท้จริง

จากผลงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่าในการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน ควรให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษาเป็นลำดับแรก เนื่องจากเป็นสถาบันที่ใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชนมากที่สุด สถาบันการศึกษาเป็นสถาบันที่สำคัญในสังคมเพราะเด็กจะใช้เวลาอยู่ในสถานศึกษาเป็นเวลาหลายปี โดยมี “ครู” ในสถาบันการศึกษาซึ่งเป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญและเป็นบุคคลที่มีโอกาสและเวลามากที่สุดในการเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีให้กับผู้เรียน สำหรับการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมให้กับผู้เรียนที่สำคัญและได้ผลดี คือ การสอนผ่านกระบวนการกิจกรรมที่เชื่อมโยงชีวิตจริง สิ่งรอบข้าง และสภาพแวดล้อม โดยต้องดำเนินการ

อย่างต่อเนื่อง รวมถึง “ครู” ต้องทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีทางด้านจริยธรรมด้วย นอกจากนี้ การที่รัฐเข้ามามีบทบาทดำเนินการหรือสนับสนุนภาคส่วนต่างๆ ในสังคมด้วยรูปแบบต่างๆ เช่น จัดให้มีหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการจัดฝึกอบรมอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการและครบถ้วนให้แก่ นักพัฒนาต่างๆ เช่น ครูอาจารย์ทุกระดับ บิดามารดา ปู่ย่าตายายและญาติผู้ใหญ่ที่ดูแลเด็ก แทนพ่อแม่ของเด็ก จะเป็นปัจจัยสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้ประสบผลสำเร็จ

๒.๓ แนวคิด รูปแบบ และวิธีการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน สัตยาไส จังหวัดลพบุรี

โรงเรียนสัตยาไส เป็นสถานศึกษาที่เน้นการพัฒนาคุณธรรมนำการเรียนรู้นักเรียนอย่างเด่นชัด จากบทความ “โรงเรียนในฝัน” ที่ เป็นความจริง และทำมาแล้ว ๑๕ ปี กรณีเยี่ยมชมศึกษาโรงเรียนสัตยาไส โดย นายไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม ซึ่งได้ร่วมไปกับคณะศึกษาดูงานจาก ๒๕ โรงเรียน ที่เข้าร่วมโครงการเร่งสร้างคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทย ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยร่วมกับศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) จัดขึ้น หลังจากการเยี่ยมชมศึกษาแล้ว นายไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม ได้นำมาเขียนเป็นบทความเผยแพร่ประกอบการณ์ มีรายละเอียดดังนี้

โรงเรียนสัตยาไส ก่อตั้งขึ้นและอำนวยการโดย ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา โดยดำเนินงานมาเป็นเวลา ๑๕ ปีแล้ว จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ ชั้นอนุบาล ๑ ถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๖ มีครูประมาณ ๕๐ คน และนักเรียนประมาณ ๓๕๐ คน นักเรียนชั้นอนุบาลมาเรียนเฉพาะกลางวัน ส่วนระดับชั้นประถมศึกษา – มัธยมศึกษา ต้องอยู่ประจำที่โรงเรียน

แรงบันดาลใจในการก่อตั้งโรงเรียนสัตยาไสในประเทศไทย (ซึ่งเป็นต้นแบบของโรงเรียนสัตยาไสในประเทศอื่นๆ) เกิดขึ้นจากการที่ ดร.อาจง ได้พบกับท่านสัตยาไส บาบา ที่เมืองพุทธาปัต ประเทศอินเดีย เมื่อประมาณ ๒๕ ปีก่อน โดยท่านสัตยาไส บาบา ได้แนะนำ ดร.อาจง ว่าควรใช้เวลาที่เหลือของชีวิตพัฒนาเรื่องการศึกษา โดยควรเป็นการศึกษาที่มีคุณธรรมด้วย โรงเรียนสัตยาไสจึงเป็นโรงเรียนที่มีแนวคิดมุ่งสร้างคนดีก่อนคนเก่ง ด้วยความเชื่อที่ว่า ความดีสำคัญกว่าความเก่ง เมื่อนักเรียนมีคุณธรรมหรือคุณค่าความเป็นมนุษย์อยู่กับตัวแล้วเขาจะเป็นคนเก่งเอง และยินดีที่จะใช้ความเก่งเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมต่อไป

ดร.อาจง อุทิศตนเต็มที่ให้การอำนวยความสะดวกและดูแลโรงเรียนสัตยาไส โดยใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ที่โรงเรียนและอำนวยความสะดวกการเรียนการสอนที่นั่น ท่านตื่นเช้าในเวลาประมาณ ๐๔.๓๐ น. ร่วมนำการสวดมนต์ การปฏิบัติสมาธิ และการเรียนรู้อะไรเรื่อง “คุณค่าความเป็นมนุษย์” ฯลฯ ร่วมกับเด็กนักเรียนที่อยู่ประจำทั้งหมดทุกๆ เช้า เริ่มตั้งแต่เวลา ๐๕.๐๐ น. ก่อนที่จะไปทำกิจกรรมอื่นๆ รวมถึงการรับประทานอาหารเช้า การเข้าแถวหน้าเสาธง เป็นต้น

ปรัชญาของโรงเรียน คือ “ปลายทางการศึกษา คือ อุปนิสัยที่ดีงาม”

วัตถุประสงค์ของโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนเจริญเติบโตเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความเป็นเลิศทางคุณธรรม วิชาการ และกีฬา สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบันได้อย่างมีความสุข

วิสัยทัศน์ของโรงเรียน คือ เด็กจะได้รับการอบรมบ่มนิสัยให้มีความรัก ความเมตตา กรุณา มีกิริยามารยาทที่ดีงาม มีความอ่อนน้อม ถ่อมตน ซื่อสัตย์ สุจริต กล้าหาญ กตัญญู มั่นใจในตนเอง รู้จักคิด เสียสละ มีระเบียบวินัย ปฏิบัติต่อผู้อื่น อย่างผู้มีความรับผิดชอบ และรักวัฒนธรรมไทย

หลักสูตร ใช้หลักสูตรสถานศึกษา โดยยึดมาตรฐานเกณฑ์กลาง ๘ กลุ่มสาระ โดยเพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้อีก ๑ กิจกรรม คือ กิจกรรมทักษะชีวิต

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ใช้หลัก “Educare” โดยมุ่งถึงสิ่งที่ดีจากนักเรียน ตั้งคำถามที่ดีและสร้างสรรค์ โน้มนำให้สวดมนต์ ปฏิบัติสมาธิ ระลึกถึงบุญคุณของผู้อื่น บุญคุณของสรรพสิ่ง มีความนอบน้อม มีความเคารพ มีความเมตตากรุณา ฯลฯ อยู่เป็นปกตินิสัย

คุณธรรม ๕ ประการ ซึ่งถือเป็นหลักในการดำเนินชีวิตและดำเนินกิจกรรมทั้งหลายในโรงเรียนสัตยาไส คือ (๑) เปรมา คือ ความรัก ความเมตตา (๒) สัตยา คือ ความจริง (๓) ธรรมะ คือ การประพฤติชอบ (๔) สันติ คือ ความสงบสุข และ (๕) อหิงสา คือ การไม่เบียดเบียน

มีเป้าหมายในการจัดการศึกษาตามอักษรย่อที่รวมกันเป็นคำว่า “EDUCATION” ดังนี้

๑. Enlightenment	การรู้แจ้ง
๒. Duty and Devotion	การปฏิบัติหน้าที่และการเสียสละอุทิศตน
๓. Understanding	ความเข้าใจต่อองศา
๔. Character	อุปนิสัยที่ดีงาม
๕. Action	การนำความรู้ไปปฏิบัติ
๖. Thanking	การมีใจกตัญญูรู้คุณ
๗. Integrity	ความมีเกียรติ
๘. Oneness	ความมีใจสมานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
๙. Nobility	ความสง่างาม

โรงเรียนสัตยาไสใช้หลักการ “การเรียนรู้โดยนักเรียนเป็นศูนย์กลาง” และ “การเรียนรู้แบบบูรณาการ” เช่น ให้นักเรียนร่วมกำหนดหัวข้อและวิธีที่จะเรียนรู้ และครูเป็นผู้เอื้ออำนวยให้นักเรียนได้เรียนรู้ โดยเน้นการเรียนรู้จาก

การได้ปฏิบัติ ได้เห็น ได้ฟัง ได้สัมผัส ได้ทดลอง ได้คิด ฯลฯ อย่างเหมาะสม

ตัวอย่างของการเรียนรู้แบบบูรณาการ เช่น “บูรณาการการเรียนรู้ เรื่อง สุขกาย สบายใจ” ซึ่งนักเรียนชั้น ม. ๑ ม. ๒ และ ม. ๓ เรียนด้วยกัน เริ่มต้นด้วยการนั่งสมาธิร่วมกัน แล้วแบ่งเป็น ๔ กลุ่ม แยกย้ายไปเรียนรู้ตามฐานการเรียนรู้ ๔ ฐาน และกลับมารวมกันในช่วงท้าย แต่ละกลุ่มนำเสนอผลการเรียนรู้จากแต่ละฐานพร้อมอภิปราย แล้วจบลงด้วยการทำสมาธิแผ่เมตตา และทำความเคารพ สำหรับสาระที่มีการเรียนรู้จากแต่ละฐาน ประกอบด้วยสาระการเรียนรู้ ๘ กลุ่ม ได้แก่

(๑) ภาษาไทยเรียนรู้มารยาทในการสนทนาเพื่อให้ผู้อื่นรู้สึกดี

(๒) สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรียนรู้เรื่องคุณธรรมกับการดำรงชีวิต

(๓) ดนตรี ขับร้องเพลง Think good – Speak good – Do good

(๔) คณิตศาสตร์ เรียนรู้เรื่องปริมาณ

(๕) วิทยาศาสตร์ เรียนรู้เรื่องสารเสพติดประเภทต่างๆ และผลกระทบต่อระบบในร่างกาย

(๖) การงาน อาชีพ และเทคโนโลยี เรียนรู้การทำผลไม้ อาหารที่ให้ประโยชน์ต่อร่างกาย

(๗) สุขศึกษา และพลศึกษา เรียนรู้ประโยชน์ของการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพที่ดีพร้อมสำหรับวัยที่กำลังเจริญเติบโต

(๘) ภาษาต่างประเทศ เรียนรู้ศัพท์ภาษาอังกฤษจากบทเพลงและกิจกรรมคุณค่าความเป็นมนุษย์

บทบาทของครู ถือว่าสำคัญมาก โดยต้องเข้าใจผู้เรียน มีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ครูที่ดีไม่ควรเป็น “ผู้สอน” ครูต้องเป็นแบบอย่าง ไม่แนะนำให้ทำในสิ่งที่ครูทำไม่ได้ ไม่ควรพยายาม “สอน

คุณธรรม” แต่ควรพยายามดึงความดีออกมาจากนักเรียน (Educare) ควรใช้วิธีจัดการเรียนรู้อย่าง “ร่วมมือกัน” (พหุปัญญา) ไม่ใช่แบบ “แข่งขันกัน” ควรให้นักเรียนมีบทบาทในการเลือกว่าจะเรียนอะไร เรียนอย่างไร ที่ไหน เป็นต้น นอกจากนี้ นักเรียนโรงเรียนสัตยาไส้นั้น สามารถเข้าสอบตามระบบของกระทรวงศึกษาธิการตามปกติและสอบได้ดี โดยมีนักเรียนที่จบ ม. ๖ มาแล้ว ๓ รุ่น ทุกรุ่นสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ทุกคน (๑๐๐%)

๒.๔ โครงการอบรมคุณธรรมนำความรู้: แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษา

เนื่องจากการติดตามประเมินผลผู้ผ่านการอบรมคุณธรรมนำความรู้จากการดำเนินงานของโครงการอบรมคุณธรรมนำความรู้: แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษา ที่จัดโดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา จึงขอนำรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการมาเสนอ ดังนี้

ความเป็นมา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการได้มอบหมายให้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการประสานและดำเนินงานโครงการคุณธรรมนำความรู้ของกระทรวงศึกษาธิการให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยเป้าหมายหลักของการดำเนินงานคือนักเรียน นิสิต นักศึกษา ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาประมาณ ๑๕ ล้านคน และให้ใช้ระบบเครือข่ายที่มีโรงเรียนเป็นฐานเชื่อมโยงกับสถาบันครอบครัว และสถาบันศาสนา สร้างวัฒนธรรมสถานศึกษาหรือวัฒนธรรมองค์กรใหม่เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ดีมีสุข มีการดำเนินงานอย่างครบวงจรเน้นผลหรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่พึงปรารถนาและสามารถวัดได้

ด้วยตระหนักดีว่าครู คือ ผู้มีความสำคัญในกระบวนการเสริมสร้าง

ดังกล่าว จึงต้องสร้างความรู้ความเข้าใจและสามารถปฏิบัติและเป็นแบบอย่างให้แก่ผู้เรียน ดังนั้น เพื่อให้ขบวนการขับเคลื่อนที่จะใช้โรงเรียนเป็นฐานบรรลุผลสำเร็จจำเป็นต้องให้การอบรมครู ศึกษานิเทศก์ และบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักและเห็นความสำคัญร่วมกันในการปฏิบัติการกิจให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด ในการนี้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาพิจารณาเห็นว่า โรงเรียนสัตยาไสเป็นโรงเรียนหนึ่งที่มีกระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมและเห็นผลที่เกิดแก่ผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม และมีผู้บริหารโรงเรียน คือ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ผ่านการจัดอบรมครูและผู้เกี่ยวข้องทางการศึกษามาแล้วทั้งในและต่างประเทศ พร้อมทั้งจะให้ความรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์จริงสู่เพื่อนครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษา จึงน่าจะเป็นแนวทางหนึ่งในการขับเคลื่อนการปลูกฝังคุณธรรมให้ผู้เรียน ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานโครงการคุณธรรมนำความรู้สามารถขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติในสถานศึกษาได้ตามเป้าหมาย สำนักงานฯ จึงจัดให้มีโครงการอบรมคุณธรรมนำความรู้: แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษารุ่นนี้ขึ้น โดยได้ประสานความร่วมมือกับ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา ในการพัฒนาหลักสูตรในการอบรม ๑ วัน และได้รับความร่วมมือจากสภาคณบดีคณะครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์แห่งประเทศไทย (ส.ค.ศ.ท.) คือ เครือข่ายการวิจัย การผลิต และการพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาระดับภูมิภาค รับผิดชอบเจ้าภาพจัดให้มีการอบรมตามโครงการ รวมทั้งสิ้น ๒๗ ครั้งทั่วประเทศ และครั้งที่ ๒๘ ได้รับความร่วมมือจากสมาคมผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ ๔ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต ๒ โดยจัดการอบรมระหว่างเดือนมีนาคม – กรกฎาคม ๒๕๕๐

วัตถุประสงค์ ของโครงการอบรมนี้ เพื่อ

(๑) จัดการอบรมครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาทั่วประเทศให้มีความรู้ความเข้าใจ มีแนวทางที่สามารถปรับเปลี่ยนตัวเองและกระบวนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงาม มีสติปัญญา และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

(๒) พัฒนาและจัดทำเอกสารคู่มือประกอบการอบรมคุณธรรมสำหรับครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อศึกษาและประกอบการอบรมตลอดจนเผยแพร่ขยายผลแก่ครู คณาจารย์ บุคลากรทางการศึกษา และผู้สนใจ

เป้าหมายในการดำเนินงาน คือ ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาทั่วประเทศทุกระดับและประเภทการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน จำนวนไม่น้อยกว่า ๒๐,๐๐๐ คน ได้รับการอบรมตามหลักสูตรการอบรมครูของโครงการ และได้เอกสารคู่มือประกอบการอบรมคุณธรรมสำหรับครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา จำนวน ๑ เล่ม/ชุด

วิธีดำเนินการ มีขั้นตอนดังนี้

๑. ศึกษาค้นคว้าและเลือกสรรแนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติจริง สามารถเป็นแบบอย่างได้

๒. ติดต่อประสานผู้เชี่ยวชาญผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ในการปฏิบัติและมีความเชี่ยวชาญด้านการอบรมครูและผู้เกี่ยวข้องทางการศึกษา เพื่อดำเนินการ

๒.๑) ศึกษารวบรวมองค์ความรู้และผลการปฏิบัติจริงที่ประสบความสำเร็จ เรียบเรียง และจัดทำเอกสารคู่มือเพื่อประกอบการอบรมคุณธรรมนำความรู้: แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษาสำหรับครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

๒.๒) วางแผนและกำหนดการจัดอบรมครู คณาจารย์ และ

บุคลากรทางการศึกษาจำนวนไม่น้อยกว่า ๒๕ ครั้งทั่วประเทศโดยมีเป้าหมายผู้เข้ารับการอบรมครั้งละไม่น้อยกว่า ๘๐๐ คน

๒.๓) จัดเตรียมสาระ วิธีการและอุปกรณ์สื่อสำหรับการอบรมทุกครั้ง

๒.๔) เป็นวิทยากรให้การอบรมครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาทุกครั้ง

๓. ติดต่อประสานและร่วมกับสถาบันการศึกษาในการดำเนินงานจัดอบรมคุณธรรมนำความรู้: แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษาสำหรับครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อ

๓.๑) ประสานงานหน่วยงานการศึกษาในจังหวัดและพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อขอความร่วมมือ และทำจดหมายเชิญครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้ครอบคลุมตามกลุ่มเป้าหมายที่กำหนด จำนวนไม่น้อยกว่า ๘๐๐ คน เข้ารับการอบรม

๓.๒) ประสานและจัดเตรียมสถานที่สำหรับการจัดการอบรมเป็นเวลา ๑ วัน/ครั้ง

๓.๓) บริหารจัดการประชุมให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและปฏิบัติตามกำหนดการอบรม

๓.๔) จัดทำแบบสรุปผลการเรียนรู้หลังจากเสร็จสิ้นการอบรม และจัดทำเป็นรายงานผลการอบรมนำเสนอต่อสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

๔. กำกับ ติดตาม และประสานการดำเนินงานของผู้เชี่ยวชาญและสถาบันการศึกษาในการดำเนินงานเพื่อการอบรมตามโครงการ

๕. ศึกษา และประมวลผลการจัดการอบรมในภาพรวมเพื่อเสนอต่อคณะกรรมการบริหารฯ และกรรมการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษาไทย

ทั้งนี้ ผู้เข้ารับการอบรม ได้แก่ ครู คณาจารย์ ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาศึกษานิเทศก์ บุคลากรที่มีหน้าที่สนับสนุนการจัดการศึกษาทั่วประเทศทุกระดับและประเภทการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน จำนวนไม่น้อยกว่า ๘๐๐ คน/ครั้ง โดยมีกำหนดระยะเวลาดำเนินงานประมาณ ๗ เดือน ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ถึงสิงหาคม ๒๕๕๐ มีงบประมาณในการดำเนินงานประมาณ ๗,๐๐๐,๐๐๐ บาท (เจ็ดล้านบาทถ้วน) และผลที่คาดว่าจะได้รับจากการดำเนินงานครั้งนี้ คือ ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาที่ผ่านการอบรม มีความรู้ ความเข้าใจในวิธีการสร้างคนดี สามารถขยายผลโดยการถ่ายทอดความรู้และวิธีการให้แก่เพื่อนครู อาจารย์ ผู้บริหารและบุคคลใกล้เคียงได้ จนสามารถสร้างสังคมที่มีคุณธรรมนำความรู้ได้

วิทยากร ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา ผู้บริหารสูงสุดของโรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี ที่สามารถจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมและเห็นผลที่เกิดแก่ผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ผ่านการจัดอบรมครูและผู้เกี่ยวข้องทางการศึกษามาแล้วทั้งในและต่างประเทศ

เนื้อหาการอบรม

เนื้อหาการอบรมโครงการคุณธรรมนำความรู้: แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษา ประกอบด้วยเรื่อง วัตถุประสงค์การอบรม กระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ รูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการ คุณค่าความเป็นมนุษย์ การบูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์ การบูรณาการระหว่างวิชา และการทดสอบรูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์ โดยการบรรยาย การฝึกปฏิบัติ และตอบข้อซักถาม ใช้เวลา ๑ วัน

สถานที่ฝึกอบรม / จำนวนผู้เข้าอบรม

จัดการอบรมทั้งสิ้นจำนวน ๒๘ ครั้ง ใน ๕ ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออก ผู้เข้ารับการอบรมประกอบด้วย ครู ผู้บริหารสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนทุกสังกัดศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และคณาจารย์สถาบันอุดมศึกษาจาก ๗๔ จังหวัด มีผู้เข้ารับการอบรมรวมทั้งสิ้น ๒๖,๖๑๓ คน รายละเอียดดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา รายงานผลโครงการอบรมคุณธรรมนำความรู้: แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษา, ๒๕๕๐)

ครั้งที่	วัน-เดือน-ปี	สถานที่จัด	พื้นที่เป้าหมาย	จำนวนผู้เข้าอบรม (คน)
๑	พฤษภาคมที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๐	หอประชุมพ่อขุนรามคำแหงมหาราช มหาวิทยาลัยรามคำแหง	กทม.	๘๐๙
๒	พฤษภาคมที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๕๐	ห้องประชุมไพฑูริย์อมม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี	อุบลราชธานี และยโสธร	๘๘๖
๓	พฤษภาคมที่ ๒๙ มีนาคม ๒๕๕๐	ห้องประชุมไพฑูริย์อมม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี	อำนาจเจริญ และศรีสะเกษ	๑,๑๒๔
๔-๕	อังคาร-พฤษภาคมที่ ๓-๔ เมษายน ๒๕๕๐	ห้องประชุมสายสุรี จุติกุล มหาวิทยาลัยขอนแก่น	ขอนแก่น กาศสินธุ์ มหาสารคาม และร้อยเอ็ด	๑,๐๒๑
๖	พฤษภาคมที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๕๐	ห้องพระราชทานปริญญาบัตร อาคารอเนกประสงค์ มหาวิทยาลัยนเรศวร	พิษณุโลก ตาก สุโขทัย อุตรดิตถ์ และแพร่	๑,๑๒๒

ครั้งที่	วัน-เดือน-ปี	สถานที่จัด	พื้นที่เป้าหมาย	จำนวนผู้เข้าอบรม (คน)
๗	ศุกร์ที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๕๐	หอประชุม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์	เพชรบูรณ์ นครสวรรค์ อุทัยธานี กำแพงเพชร ชัยนาท และพิจิตร	๑,๘๐๒
๘	พฤหัสบดีที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๕๐	หอประชุม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน	๙๗๘
๙	ศุกร์ที่ ๒๗ เมษายน ๒๕๕๐	หอประชุมสมเด็จพระย่า มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง	เชียงราย พะเยา แพร่ และน่าน	๖๕๗
๑๐	จันทร์ที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๕๐	โรงแรมทวินโลดิส นครศรีธรรมราช	นครศรีธรรมราช และสุราษฎร์ธานี	๘๒๗
๑๑	พุธที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๕๐	ห้องจามจรี ๑-๒ โรงแรมภูเก็ตเมอร์ลิน ภูเก็ต	ภูเก็ต พังงา และกระบี่	๘๒๒
๑๒	อังคารที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๐	หอประชุม ชำรง บัวศรี มหาวิทยาลัยบูรพา	ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด และอื่นๆ ได้แก่ กทม. ลพบุรี ฉะเชิงเทรา สระแก้ว บุรีรัมย์	๑,๐๗๐
๑๓	พุธที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๕๐	หอประชุม ชำรง บัวศรี มหาวิทยาลัยบูรพา	ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด และอื่นๆ ได้แก่ กทม. ลพบุรี ฉะเชิงเทรา สระแก้ว บุรีรัมย์	๑,๑๐๕

ครั้งที่	วัน-เดือน-ปี	สถานที่จัด	พื้นที่ เป้าหมาย	จำนวน ผู้เข้า อบรม (คน)
๑๔	จันทร์ที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๐	ห้องประชุมอาคารวิทยทัศน์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช	นนทบุรี พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี และอ่างทอง	๘๔๔
๑๕	จันทร์ที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๕๐	โรงแรมเจริญ อุดรธานี	อุดรธานี หนองบัวลำภู หนองคาย และเลย	๑,๑๖๐
๑๖	อังคารที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๐	หอประชุม มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร	มุกดาหาร สกลนคร และนครพนม	๙๔๗
๑๗	จันทร์ที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๕๐	ห้องแกรนด์บอลรูม โรงแรมเทพธานี บุรีรัมย์	บุรีรัมย์ และสุรินทร์	๑,๐๔๓
๑๘	อังคารที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๕๐	หอประชุมอนุสรณ์ ๗๐ ปี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา	นครราชสีมา และชัยภูมิ	๙๓๙
๑๙	อังคารที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๕๐	ห้องประชุม ๒ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี	ลพบุรี สิงห์บุรี สระบุรี และชัยนาท	๑,๐๔๒
๒๐	จันทร์ที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๕๐	โรงแรม บี พี สมิหลา บีช สงขลา	สงขลา พัทลุง สตูล ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส	๘๗๑
๒๑	อังคารที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๐	โรงแรม บี พี สมิหลา บีช สงขลา	สงขลา พัทลุง สตูล ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส	๑,๑๕๖

ครั้งที่	วัน-เดือน-ปี	สถานที่จัด	พื้นที่ เป้าหมาย	จำนวน ผู้เข้า อบรม (คน)
๒๒ - ๒๓	จันทร์-อังคารที่ ๑๘-๑๙ มิถุนายน ๒๕๕๐	โรงแรมรอยัล ไดมอนด์ เพชรบุรี	เพชรบุรี ประชาบศิริพันธ์ และปทุมธานี	๘๔๐
๒๔	จันทร์ที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๐	หอประชุมนวนครินทร์ โรงเรียนเตรียมทหาร นครนายก	นครนายก สระแก้ว และปราจีนบุรี	๘๑๐
๒๕	อังคารที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๕๐	หอประชุม มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์	ฉะเชิงเทรา และ สมุทรปราการ	๑,๔๒๑
๒๖	จันทร์ที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๕๐	ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม เฉลิมพระเกียรติฯ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์	สุพรรณบุรี นครปฐม กาญจนบุรี ราชบุรี สมุทรสาคร สมุทรสงคราม และ พระนคร ศรีอยุธยา	๑,๐๑๐
๒๗	อังคารที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๕๐	หอประชุมใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏ หมู่บ้านจอมบึง ราชบุรี	ราชบุรี กาญจนบุรี สมุทรสาคร และ สมุทรสงคราม	๑,๔๕๐
๒๘	จันทร์ที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๕๐	โรงแรมสยามริเวอร์รีสอร์ท ชัยภูมิ	ครูและผู้บริหาร ในกลุ่มโรงเรียน ๒๓ โรงเรียนคน โรงเรียนขยาย โอกาสใน สพท. เขต ๒ ผู้บริหาร การศึกษา สพท. เขต ๒	๘๒๓

ผลการประเมินเมื่อสิ้นสุดการอบรม

หลังจากเสร็จสิ้นการอบรมแต่ละครั้งได้มีการให้ผู้เข้าอบรมสรุปผลการเรียนรู้ ซึ่งจากการประมวลผลรวมทั้งหมดทุกครั้งในเรื่องสิ่งที่ได้รับที่บรรลุผลมากกว่าที่คาดหวัง และความตั้งใจที่จะนำสิ่งที่ได้รับจากการอบรมไปใช้กับตนเองและการทำงาน สรุปได้ดังนี้

สิ่งที่บรรลุผลมากกว่าที่คาดหวัง

๑. เทคนิคและแนวทางการจัดทำเนื้อหาสาระวิชาต่างๆ การจัดการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมในโรงเรียน โดยบูรณาการหลักการเสริมสร้างคุณธรรมให้แก่ผู้เรียนในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโดยใช้คุณธรรมนำความรู้ หรือการสอนที่เน้นคนดีมากกว่าคนเก่ง

๒. แนวคิดและองค์ความรู้ในประเด็นต่างๆ ได้แก่

- เนื้อหาวิชา ความรู้เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม
- การรู้จักคุณค่าความเป็นมนุษย์ การมีจิตสำนึกในการสร้างคุณธรรมที่ดีงาม และการมีพลังใจในการทำงานด้านคุณธรรมและด้านต่างๆ อย่างสุดซึ้ง

- กระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ เข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ การเรียนรู้ของมนุษย์ และธรรมะกับการสอน ความเข้าใจเรื่องหลักธรรมที่พิสูจน์ได้ด้วยหลักวิทยาศาสตร์

- ความรู้เกี่ยวกับสมาธิ วิธีการฝึกสมาธิที่ถูกต้อง ประโยชน์ที่ได้รับจากการมีสมาธิ คุณค่าของการฝึกสมาธิ การฝึกสมาธิอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดปัญญาและแก้ปัญหาได้ ซึ่งสามารถนำมาใช้ได้ทั้งกับนักเรียนและการทำงาน

- การยกระดับจิตใจ คือ คิดดี พูดดี ทำดี

- เทคนิคการวิเคราะห์ห้อย่างมีวิจารณญาณ

- ความเป็นมาของจิตสำนึก เทคนิคการใส่สาระในจิตใต้สำนึก

- คุณธรรมสามารถใช้ได้ทุกโอกาสและกับทุกคน
- นิทานคุณธรรม ตัวอย่างนิทานที่ส่งเสริมคุณธรรม เทคนิคการ

นำนิทานมาสอนด้านคุณธรรม

- ความจริงที่บางอย่างครูผู้สอนมองข้ามโดยเฉพาะการมองข้ามคุณธรรมที่ควรสอดแทรกแทนการมุ่งให้เกิดความรู้เท่านั้น

- ได้หลักคิดที่ว่า การศึกษาไม่ใช่แค่สอนให้เรามีความสามารถในการทำมาหากินเลี้ยงชีพเท่านั้น แต่ควรสอนให้เราสามารถมีชีวิตที่สมบูรณ์เต็มไปด้วยความสงบ อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

- ขบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคลากรในโรงเรียน
- การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในสถานศึกษา
- วิธีการแก้ไขปัญหาในบางเรื่องให้กับนักเรียน

๓. แนวทางการนำคุณธรรมด้านต่าง ๆ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้แก่

- รู้จักตนเองมากขึ้น รู้วิธีการปรับเปลี่ยนนิสัย ทัศนคติของตนเอง และผู้อื่น รู้จักการปล่อยวาง การระงับความโกรธ/อารมณ์ เข้าใจวิถีชีวิตที่ไม่ยึดติดกับตนเอง การเปิดใจยอมรับความคิดเห็นใหม่ๆ

- วิธีการปฏิบัติตนให้มีคุณธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี และมีความสุข
- แนวทางการดำเนินชีวิตอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม
- การสร้างจิตสำนึก การอยู่อย่างพอเพียง นำหลักธรรมมาใช้ใน

ชีวิตประจำวัน

- แนวทางและวิธีการสอนสอดแทรกคุณธรรมให้แก่ลูกและสมาชิก

ในครอบครัว

- วิธีการปลูกฝังคุณธรรมแบบง่ายๆ
- แนวทางการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น และการครองชีวิตในการทำงาน

ทำงาน

๔. ได้รับความรู้ แนวคิดใหม่ๆ เกี่ยวกับคุณธรรม จากวิทยากรซึ่งมีวิธีการ เทคนิคการบรรยาย รูปแบบการนำเสนอ การยกตัวอย่างประกอบ คำบรรยายที่เข้าใจง่าย ชัดเจน เห็นเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ ได้รับความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ ความทุ่มเทของวิทยากรนั้น ยังเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้เข้าอบรมด้วย

๕. เกิดแรงบันดาลใจ มีกำลังใจในการพัฒนาตนเอง มีความเชื่อมั่น และความมุ่งมั่นในการเสริมสร้างคุณธรรมให้แก่ผู้เรียน

๖. ความตระหนักในการเสริมสร้างคุณธรรมในสถานศึกษา การที่จะปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นคนดีของสังคม โดย

- ตระหนักว่าการเป็นแบบอย่างที่ดี ส่งผลต่อการเสริมสร้างคุณธรรมสำหรับเยาวชน

- ตระหนักถึงความสำคัญของการเตรียมการสอน

- บทบาทของผู้เรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนแบบร่วมมือ

- ครูและเด็กลดการแข่งขันเพื่ออยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

๗. ความสุข สนุกสนาน ความสบายใจ ตลอดจนความรู้สึกที่ดีที่ได้รับจากการอบรม

ความตั้งใจของผู้เข้าอบรมที่จะนำสิ่งที่ได้รับจากการอบรมไปใช้กับตนเองและการทำงาน

๑. ปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนการสอน บูรณาการการสอนคุณธรรมนำความรู้ในกระบวนการเรียนการสอน บูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์เข้ากับวิชาที่สอน นำเทคนิคและแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ได้ไปฝึกเสริมสร้างคุณธรรมให้นักเรียน เช่น

- ฝึกการนั่งสมาธิและแผ่เมตตา ก่อนจัดการเรียนรู้

- สอนให้นักเรียนคิดในสิ่งที่ดี ฝึกให้รู้จักเอาชนะความโกรธ
- สอนให้เด็กคิดถึงส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว
- ฝึกให้เด็กคิดวิเคราะห์ด้วยตนเอง
- เล่นนิทานคุณธรรม การร้องเพลง
- ปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีต่อลูกๆ และลูกศิษย์
- นำหลักคุณธรรมสอนให้นักเรียนสร้างความสุขให้ตนเองและผู้อื่น ให้เป็นมนุษย์ที่มีคุณค่า ปฏิบัติตนโดยยึดหลักคุณค่าความเป็นมนุษย์ ๕ ประการ (ความรัก ความเมตตา ความสงบสุข ความประพฤติชอบ และอหิงสา)
  - ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน
  - ฝึกวิธีการกระตุ้นให้ผู้เรียนกล้าแสดงออกอย่างกระตือรือร้นและใจเย็นลง
- ศึกษานักเรียนรายบุคคลโดยเปรียบเทียบกับพัฒนาการของเขาเอง

๒. ยึดวิทยากรเป็นแบบอย่างของครูที่ดี และมองย้อนกลับตัวเอง ปรับเปลี่ยน พัฒนา ประพฤติ ปฏิบัติตนเองให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน สร้างศรัทธาให้เด็กรัก สร้างคุณลักษณะของตนเองให้เป็นครูที่ดี มุ่งมั่นและตั้งใจทำงานในหน้าที่ให้เสมอต้นเสมอปลาย ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแนวคิด การปฏิบัติ การบริหารงานของตนเอง สร้างสัจจะให้กับตนเองเพื่อสร้างคุณธรรมให้มากขึ้น

๓. ฝึกจิตตนเองให้มีสมาธิมากขึ้น นำวิธีการทำสมาธิไปใช้กับนักเรียนและตนเองมากขึ้น

๔. ฝึกมองโลกในแง่ดี คิดดี พูดดี ทำดี มองนักเรียนเป็นคนดีทุกคน พุดเชิงบวก ไม่คิดว่านักเรียนโง่ ฉลาดน้อยและไม่ทำโทษนักเรียน มีความเข้าใจ ความรัก ความเมตตาต่อคนอื่นและนักเรียนให้มากขึ้น มีมุมมองเพิ่มมากขึ้นเพื่อการเข้าใจผู้อื่น

๕. จัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและในบ้านให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรม สร้างบรรยากาศที่สงบสุข เอื้อต่อการเรียนรู้ มีความรัก ความเมตตา ความปลอดภัย

๖. นำความรู้ที่ได้ไปเผยแพร่ให้แก่เพื่อนร่วมงานที่ไม่ได้มาเข้ารับการอบรม ถ่ายทอดความรู้ที่ได้รับให้แก่เพื่อนครูเพื่อสร้างเครือข่ายคุณธรรม นำความรู้ สร้างภูมิคุ้มกันให้ตนเอง นักเรียน และครอบครัว

๗. นำหลักการและแนวทางที่ได้ไปเป็นแนวนโยบายในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน โดยบริหารจัดการให้เป็นรูปธรรม จัดทำโครงการคุณธรรมนำความรู้ในโรงเรียน เช่น

- สอดแทรกในกิจกรรมหน้าเสาธงอย่างต่อเนื่อง
- จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้นักเรียน
- นำกิจกรรมไปประยุกต์กับโรงเรียนวิถีพุทธ
- จัดกิจกรรมประจำสัปดาห์ เช่น สัปดาห์คนดีมีวินัย สัปดาห์

หนูน้อยมีเมตตา ฯลฯ

- จัดกิจกรรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง

๘. พัฒนาการให้บุคลากรมีคุณธรรม โดยประชุมบุคลากรในโรงเรียน และประชุมนักเรียนเพื่อสร้างความเข้าใจและกำหนดแนวทางในการเสริมสร้างคุณธรรม นิเทศครูในโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมคุณธรรมนำความรู้ ฟันฟูและตระหนักถึงประโยชน์ของคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมอันดีของตน สังคม และบุคคลรอบข้าง

๙. นำเอาวิธีการบูรณาการไปใช้กับครอบครัว ใช้ศีล สมาธิ ปัญญา ในการดำเนินชีวิต ฝึกเป็นคนใจเย็นมากขึ้น ไม่โกรธง่าย ระวังคำพูด ดำเนินชีวิตไม่ประมาทและมีสมาธิ รู้จักความพอเพียง ลดการติดขัดกับสิ่งต่างๆ มีจิตสำนึกที่ดี คิดถึงประโยชน์ส่วนรวม มีความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และเป็นคนดีของสังคม

ระเบียบวิธีการศึกษา

การติดตามและประเมินผลผู้ผ่านการอบรมโครงการคุณธรรมนำความรู้: แนวทางเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษานี้ มีระเบียบวิธีในการศึกษาดังนี้

๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ประกอบด้วย ครู อาจารย์ ผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาที่เข้ารับการอบรมคุณธรรมนำความรู้: แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษา จำนวนประมาณ ๒๖,๖๑๓ คน ครอบคลุมระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา ในสังกัดต่างๆ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา สำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สำนักบริหารงานการศึกษาเอกชนโรงเรียนเทศบาล/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร กระจายใน ๕ ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

กลุ่มตัวอย่าง สุ่มเลือกจากประชากร โดยสุ่มอย่างเป็นระบบจากรายชื่อผู้เข้าอบรมที่มีอยู่ เมื่อพบว่าเป็นรายชื่อที่ไม่สามารถติดต่อได้ก็จะสุ่มเพิ่มจนครบตามจำนวน โดยให้ครอบคลุมผู้เข้าอบรมทั้งในกรุงเทพมหานคร

คะแนนเฉลี่ย มากกว่า ๒.๕๐ หมายถึง ฟังพอใจมาก
นอกจากนี้ ยังมีคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับความคุ้มค่าในการเข้ารับ
การอบรม และเหตุผลประกอบ

ตอนที่ ๓ สิ่งที่ท่านได้รับจากการอบรม มีลักษณะเป็นแบบมาตรา
ส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ โดยกำหนดค่าคะแนน ดังนี้

น้อยที่สุด	มีค่าคะแนนเท่ากับ	๑	คะแนน
น้อย	มีค่าคะแนนเท่ากับ	๒	คะแนน
ปานกลาง	มีค่าคะแนนเท่ากับ	๓	คะแนน
มาก	มีค่าคะแนนเท่ากับ	๔	คะแนน
มากที่สุด	มีค่าคะแนนเท่ากับ	๕	คะแนน

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยคะแนน ใช้เกณฑ์ขอบเขตค่าคะแนนข้างต้น
แบ่งเป็น ๕ ระดับ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย น้อยกว่า ๑.๕๑	หมายถึง	น้อยที่สุด
คะแนนเฉลี่ย ๑.๕๑ – ๒.๕๐	หมายถึง	น้อย
คะแนนเฉลี่ย ๒.๕๑ – ๓.๕๐	หมายถึง	ปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย ๓.๕๑ – ๔.๕๐	หมายถึง	มาก
คะแนนเฉลี่ย มากกว่า ๔.๕๐	หมายถึง	มากที่สุด

ตอนที่ ๔ การนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้ หลังจากผ่าน
การอบรม มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ๔ ระดับ
โดยกำหนดค่าคะแนน ดังนี้

ไม่ได้ใช้	มีค่าคะแนนเท่ากับ	๑	คะแนน
น้อย	มีค่าคะแนนเท่ากับ	๒	คะแนน
ปานกลาง	มีค่าคะแนนเท่ากับ	๓	คะแนน
มาก	มีค่าคะแนนเท่ากับ	๔	คะแนน

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยคะแนน ใช้เกณฑ์ขอบเขตค่าคะแนน การนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้ข้างต้น แบ่งเป็น ๔ ระดับ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย น้อยกว่า ๑.๕๑	หมายถึง	ไม่ได้ใช้
คะแนนเฉลี่ย ๑.๕๑ – ๒.๕๐	หมายถึง	น้อย
คะแนนเฉลี่ย ๒.๕๑ – ๓.๕๐	หมายถึง	ปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย มากกว่า ๓.๕๐	หมายถึง	มาก

นอกจากนี้ ยังมีคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับการนำสิ่งที่ได้จากการอบรมไปใช้/ประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเอง การปลูกฝังคุณธรรมของสถานศึกษาที่ผู้ตอบแบบสอบถามทำงานอยู่ในปัจจุบัน การส่งเสริม/จัดทำแผนการสอน/กิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดแทรก/บูรณาการคุณธรรมในวิชาที่สอนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมให้ผู้เรียน ผลที่เกิดขึ้นกับตนเองหลังจากผู้ผ่านการอบรมนำวิธีการที่ได้รับจากการอบรมไปใช้ในโรงเรียน และผลที่เกิดขึ้นในโรงเรียนหลังจากผู้บริหาร/ครูนำวิธีการที่ได้จากการอบรมไปใช้ในโรงเรียนจากการประเมินของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๕ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ เป็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคในการนำสิ่งที่ได้จากการอบรมไปปฏิบัติในโรงเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมให้กับผู้เรียน ข้อเสนอแนะเพื่อให้ประสบผลสำเร็จ และกรณีตัวอย่าง

๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๑) การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถามผู้ผ่านการอบรมคุณธรรม นำความรู้: แนวทางเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษา ที่ผู้ประเมินสร้างขึ้น โดยส่งแบบสอบถามดังกล่าวไปยังกลุ่มตัวอย่างทางไปรษณีย์ ได้รับแบบสอบถามตอบกลับที่สมบูรณ์นำมาวิเคราะห์ได้ จำนวน ๑,๖๒๒ ฉบับ คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๑ ของแบบสอบถามที่ส่งไป (ธันวาคม ๒๕๕๐)

๒) ผู้ประเมินเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต โดยเข้าร่วมเป็นผู้รับการอบรม ๒ ครั้ง และสังเกตโดยการเป็นผู้ประสานและติดตามการอบรม ๒ ครั้ง นอกจากนี้ ได้พูดคุยและสัมภาษณ์ผู้เข้าอบรมหลายท่านในเรื่องความพึงพอใจต่อการอบรม

๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์โดยใช้ค่าสถิติพื้นฐาน ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนคำถามปลายเปิดใช้การวิเคราะห์เนื้อหา สำหรับข้อมูลจากการสังเกตสรุปบันทึกเป็นความเรียง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การติดตามและประเมินผลผู้ผ่านการอบรมโครงการคุณธรรมนำความรู้: แนวทางเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษานี้ ผู้ประเมินได้รวบรวมข้อมูล ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจากแบบสอบถาม สำหรับการนำเสนอผลการประเมินประกอบด้วยประเด็นดังต่อไปนี้

๑. ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม
๒. ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรม
๓. ผลผลิตและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการอบรมคุณธรรมนำความรู้
๔. ปัญหา อุปสรรคในการปฏิบัติ และข้อเสนอแนะเพื่อให้การปลูกฝังคุณธรรมแก่ผู้เรียนประสบความสำเร็จ

๔.๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้ที่ผ่านการอบรมโครงการคุณธรรมนำความรู้: แนวทางเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษา ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจากสถานศึกษา ๕๖๕ แห่ง จำนวน ๑,๖๒๒ คน จำแนกเป็นชายร้อยละ ๓๗.๕ หญิงร้อยละ ๖๑.๒ เมื่อจำแนกตามภาคภูมิศาสตร์ เป็นผู้ตอบจากภาคเหนือ ร้อยละ ๕.๘ ภาคกลางร้อยละ ๔๒ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ ๓๕.๙ ภาคใต้ร้อยละ ๗.๖ และกรุงเทพมหานครร้อยละ ๘.๗ (ตารางที่ ๑)

ตารางที่ ๑ ผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ และภาคภูมิศาสตร์

ภาค	จำนวน โรงเรียน (แห่ง)	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม (ร้อยละ)			
		ชาย	หญิง	ไม่ระบุ	รวม
เหนือ	๖๖	๕๗	๓๖	๑	๙๔ (๕.๘)
กลาง	๑๖๓	๑๙๕	๔๘๒	๔	๖๘๑ (๔๒.๐)
ตะวันออกเฉียงเหนือ	๒๗๑	๒๘๙	๒๘๖	๗	๕๘๒ (๓๕.๙)
ใต้	๔๑	๔๐	๘๑	๒	๑๒๓ (๗.๖)
กวม.	๒๔	๒๘	๑๐๗	๗	๑๔๒ (๘.๗)
รวม (ร้อยละ)	๕๖๕	๖๐๙ (๓๗.๕)	๙๙๒ (๖๑.๒)	๒๑ (๑.๓)	๑,๖๒๒ (๑๐๐)

ผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นครู/อาจารย์ ร้อยละ ๗๗.๗ เป็นผู้บริหารสถานศึกษา ร้อยละ ๑๗.๗ และอื่นๆ ร้อยละ ๔.๖ (ตารางที่ ๒)

ตารางที่ ๒ ผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามตำแหน่ง

ตำแหน่ง	จำนวน (n)	ร้อยละ
ครู/อาจารย์	๑,๒๖๑	๗๗.๗
ผู้บริหารสถานศึกษา	๒๘๗	๑๗.๗
อื่นๆ	๗๔	๔.๖
รวม	๑,๖๒๒	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๓ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๕๒.๒) สอนระดับประถมศึกษา รองลงมา (ร้อยละ ๒๘.๕) สอนระดับมัธยมศึกษา

ตารางที่ ๓ ระดับชั้นที่สอน

ระดับชั้น	จำนวน (n)	ร้อยละ
ปฐมวัย/อนุบาล	๙๑	๖.๕
ประถมศึกษา	๗๓๑	๕๒.๒
มัธยมศึกษา	๓๙๙	๒๘.๕
อาชีวศึกษา	๑๒๑	๘.๖
อุดมศึกษา	๕	๐.๔
ปฐมวัยและประถม	๑๕	๑.๑
ประถมและมัธยม	๓๗	๒.๖
สอนมากกว่า ๒ ระดับ	๒	๐.๒
รวม	๑,๔๐๑	๑๐๐.๐

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๕๗.๗) สอนเพียงกลุ่มสาระเดียว โดยครูที่สอนเพียงกลุ่มสาระเดียวส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๑๔.๔) สอนในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม รองลงมา (ร้อยละ ๑๐.๒) สอนในกลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับครูที่สอนมากกว่า ๑ กลุ่มสาระ มีประมาณร้อยละ ๔๒ โดยผู้เข้าอบรมจำนวนร้อยละ ๑๘.๒ เป็นผู้สอน ๒ – ๓ กลุ่มสาระ และร้อยละ ๑๖.๒ สอนทุกกลุ่มสาระ (ตารางที่ ๔)

ตารางที่ ๔ กลุ่มสาระวิชาที่สอน

กลุ่มสาระ	จำนวน (n)	ร้อยละ
ภาษาไทย	๙๖	๗.๘
ภาษาต่างประเทศ	๗๖	๖.๒
คณิตศาสตร์	๘๐	๖.๕
วิทยาศาสตร์	๘๔	๖.๘
สังคมศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม	๑๗๘	๑๔.๔
สุขศึกษา-พลศึกษา	๓๙	๓.๒
ศิลปะ	๓๒	๒.๖
การงานอาชีพและเทคโนโลยี	๑๒๖	๑๐.๒
รวมครูที่สอนกลุ่ม ๑ กลุ่มสาระ	๗๑๑	๕๗.๗
สอน ๒-๓ กลุ่มสาระ	๒๒๕	๑๘.๒
สอน ๔-๕ กลุ่มสาระ	๗๔	๖.๐
สอน ๖-๗ กลุ่มสาระ	๒๓	๑.๙
สอนทุกกลุ่มสาระ	๒๐๐	๑๖.๒
รวมครูที่สอนมากกว่า ๑ กลุ่มสาระ	๕๒๓	๔๒.๓
รวมทั้งหมด	๑,๒๓๓	๑๐๐.๐

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๓๔.๒) ให้ข้อมูลว่าบุคลากรในโรงเรียนได้เข้ารับการอบรม/สัมมนาเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้แก่ผู้เรียน จากที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจัด รองลงมา (ร้อยละ ๒๗.๒) รับการอบรมที่หน่วยงานจากส่วนกลางจัดให้ และพบว่าร้อยละ ๒๓.๔ ได้รับการอบรมจากหน่วยงานมากกว่า ๒ หน่วยงาน (ตารางที่ ๕)

ตารางที่ ๕ บุคลากรในโรงเรียนได้เข้ารับการอบรม/สัมมนาเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียนจากที่ต่าง ๆ (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

หน่วยงานที่จัดอบรม	จำนวน (n)	ร้อยละ
ส่วนกลาง	๔๔๓	๒๗.๓
สพท.	๕๕๔	๓๔.๒
สถานศึกษาจัดเอง	๔๒๒	๒๖.๐
อื่นๆ	๔๓๒	๒๖.๖
มากกว่า ๑ หน่วยงาน	๓๘๐	๒๓.๔
จำนวนผู้ตอบทั้งหมด	๑,๖๒๒	

๔.๒ ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรม

ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจในเนื้อหาสาระการอบรม ความรู้ความสามารถของวิทยากร และเทคนิค/วิธีการปลูกฝังคุณธรรมในผู้เรียนของวิทยากรในระดับมาก ส่วนเอกสารประกอบการอบรมมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง (ตารางที่ ๖)

ตารางที่ ๖ ความพึงพอใจการอบรม

รายการ	จำนวน (n)	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปล ความ
เนื้อหาสาระในการอบรม	๑,๕๔๕	๒.๗๘๗๗	๐.๔๑๘๕	มาก
เอกสารประกอบการอบรม	๑,๕๕๖	๒.๔๑๙๐	๐.๕๙๗๓	ปานกลาง
ความรู้ ความสามารถของวิทยากร	๑,๕๑๘	๒.๙๒๐๓	๐.๒๙๔๓	มาก
เทคนิค/วิธีการปลูกฝัง คุณธรรมในผู้เรียนจากวิทยากร	๑,๕๔๙	๒.๗๘๓๗	๐.๔๓๑๗	มาก
อื่นๆ	๖๘	๒.๕๑๔๗	๐.๗๖๒๘	มาก

ในด้านความคุ้มค่า ในภาพรวมของการอบรม ผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๙๙.๐) มีความเห็นว่าการเข้ารับการอบรมครั้งนี้คุ้มค่า (ตารางที่ ๗) โดยให้เหตุผลเรียงตามลำดับ คือ (๑) เกิดความรู้ ความเข้าใจ และได้หลักการ/วิธีการ (ร้อยละ ๔๘.๕) (๒) ได้หลักการ/วิธีการ (ร้อยละ ๓๕.๒) (๓) เกิดความรู้ ความเข้าใจ (ร้อยละ ๑๓.๓) สำหรับผู้ที่เห็นว่าการอบรมไม่คุ้มค่าซึ่งมีเพียง ร้อยละ ๑ (๑๕ คน) ส่วนใหญ่ไม่ให้เหตุผล มีเพียง ๕ คน ที่ให้เหตุผลว่าไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ (ตารางที่ ๘ และ ๙)

ตารางที่ ๗ ความคุ้มค่าในการเข้ารับการอบรม

ความคุ้มค่า	จำนวน (n)	ร้อยละ
คุ้มค่า	๑,๕๒๗	๙๙.๐
ไม่คุ้มค่า	๑๕	๑.๐
รวม	๑,๕๔๒	๑๐๐.๐

ตารางที่ ๘ เหตุผลที่คุ้มค่า (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

เหตุผลที่คุ้มค่า	จำนวน (n)	ร้อยละ
๑. เกิดความรู้ ความเข้าใจ และได้หลักการ/วิธีการ	๗๓๗	๔๘.๕
๒. ได้หลักการ/วิธีการ	๕๓๖	๓๕.๒
๓. เกิดความรู้ ความเข้าใจ	๒๐๓	๑๓.๓
๔. เกิดความรู้ ความเข้าใจ และได้หลักการ/วิธีการ แต่ไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้	๒๒	๑.๔
๕. อื่นๆ	๑๐	๑.๑
๖. ได้หลักการ/วิธีการ แต่ไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้	๒	๐.๑
รวม	๑,๕๒๑	๑๐๐

ตารางที่ ๙ เหตุผลที่ไม่คุ้มค่า

เหตุผลที่ไม่คุ้มค่า	ความถี่
๑. ไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้	๕
๒. ไม่ระบุเหตุผล	๑๐
รวม	๑๕

๔.๓ ผลผลิตและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการอบรมคุณธรรมนำความรู้

๔.๓.๑ ผลที่ได้รับจากการอบรม

ผู้เข้าอบรมประเมินว่า การอบรมคุณธรรมนำความรู้ทำให้เกิดผลต่อไปนี้

- ๑) เกิดแรงบันดาลใจที่จะนำวิธีการที่ได้จากการอบรมไปใช้ ในการปลูกฝังคุณธรรมให้ผู้เรียนเป็นคนดี ๒) มีความรู้ ความเข้าใจ วิธีการปลูกฝังคุณธรรมให้ผู้เรียน ๓) ได้เทคนิค/วิธีการสอนคุณธรรมเพื่อเสริมสร้างผู้เรียนให้เป็น

คนดี ๔) แนวคิด/แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่บูรณาการ การปลูกฝังคุณธรรมในวิชาที่สอน รวมทั้งแนวคิด/แนวทางการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตนเองไปในทางที่ดี ในระดับมาก ทุกเรื่อง (ตารางที่ ๑๐)

ตารางที่ ๑๐ ผลที่ได้รับจากการอบรม

รายการ	จำนวน (n)	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	แปล ความ
๑. เกิดแรงบันดาลใจที่จะนำวิธีการที่ได้จากการอบรมไปใช้ในการปลูกฝังคุณธรรมให้ผู้เรียนเป็นคนดี	๑,๕๙๖	๔.๓๐	๐.๖๒	มาก
๒. ความรู้ ความเข้าใจ วิธีการปลูกฝังคุณธรรมให้ผู้เรียน	๑,๕๕๖	๔.๑๓	๐.๖๑	มาก
๓. เทคนิค/วิธีการสอน คุณธรรม เพื่อเสริมสร้างผู้เรียนให้เป็นคนดี	๑,๕๙๒	๔.๐๔	๐.๖๖	มาก
๔. แนวคิด/แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่บูรณาการการปลูกฝังคุณธรรมในวิชาที่สอน	๑,๕๗๑	๔.๐๖	๐.๖๗	มาก
๕. แนวคิด/แนวทางการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตนเองไปในทางที่ดี	๑,๕๙๓	๔.๑๙	๐.๖๓	มาก
๖. อื่นๆ	๕๕	๔.๐๙	๐.๗๘	มาก

๔.๓.๒ การนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้

หลังจากผ่านการอบรมแล้วผู้เข้าอบรมได้นำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้ในระดั้มาก ในเรื่องการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตนเอง ส่งเสริม/จัดทำแผนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดแทรก/บูรณาการคุณธรรมในวิชาที่สอน และได้นำความรู้ไปใช้ในระดั้มานกลางในเรื่องการประยุกต์ใช้ความรู้/เทคนิควิธีการที่ได้จากการอบรมกับสมาชิกในครอบครัว ปรับเปลี่ยน/พัฒนาเทคนิค/วิธีการ/สื่อ การปลูกฝังคุณธรรมให้แก่ผู้เรียน จากแนวคิด/แนวทางที่ได้จากการอบรม และถ่ายทอดความรู้เทคนิค/วิธีการ และประสบการณ์ที่ได้จากการอบรมให้แก่เพื่อนครู ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียน (ตารางที่ ๑๑)

ตารางที่ ๑๑ การนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้หลังจากผ่านการอบรม

รายการ	จำนวน (n)	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปล ความ
๑. ใช้ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมตนเอง	๑,๕๒๙	๓.๖๔๖๒	๐.๕๐๗๕	มาก
๒. ประยุกต์ใช้ความรู้/เทคนิค วิธีการที่ได้จากการอบรมกับ สมาชิกในครอบครัว	๑,๕๕๘	๓.๔๘๒๐	๐.๕๕๑๒	ปานกลาง
๓. ใช้ในการส่งเสริม/จัดทำแผน การสอนที่สอดแทรก/บูรณาการ คุณธรรมในวิชาที่สอน	๑,๕๓๔	๓.๕๑๘๓	๐.๕๗๓๙	มาก

ตารางที่ ๑๑ (ต่อ)

รายการ	จำนวน (n)	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	แปล ความ
๔. ส่งเสริม/จัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนที่สอดแทรก/บูรณาการ คุณธรรมในวิชาที่สอน	๑,๕๕๘	๓.๖๓๐๓	๐.๕๒๒๕	มาก
๕. ถ่ายทอดความรู้เทคนิค/วิธีการ และประสบการณ์ที่ได้จากการ อบรมให้แก่เพื่อนครู ผู้บริหาร และ บุคลากรในโรงเรียน	๑,๕๓๖	๓.๒๖๔๓	๐.๖๔๓๐	ปานกลาง
๖. ปรับเปลี่ยน/พัฒนาเทคนิค/ วิธีการ/สื่อ การปลูกฝังคุณธรรม ให้แก่ผู้เรียนจากแนวคิดแนวทาง ที่ได้จากการอบรม	๑,๕๔๘	๓.๔๗๒๙	๐.๕๗๐๗	ปานกลาง
๗. อื่นๆ	๓๗	๓.๐๕๔๑	๑.๐๕๒๗	ปานกลาง

๔.๓.๓ การนำสิ่งที่ได้จากการอบรมไปปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเอง

ผู้เข้าอบรม ได้นำสิ่งที่ได้จากการอบรมไปใช้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเอง ในด้านต่าง ๆ เรียง ๕ อันดับแรกดังนี้ สอนเด็กด้วยความรักความเมตตา (ร้อยละ ๘๔.๒) ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์/สังคม (ร้อยละ ๘๓.๒) มีสติ ควบคุมอารมณ์ตนเองได้มากขึ้น (ร้อยละ ๗๗.๗) ปรับปรุง/พัฒนาตนเองใน ด้านคุณธรรมในการดำเนินชีวิตประจำวัน (ร้อยละ ๗๗.๖) เข้าใจคนอื่นมากขึ้น ใจเย็นขึ้น (ร้อยละ ๗๔.๒) รายละเอียดตารางที่ ๑๒

ตารางที่ ๑๒ ผู้ผ่านการอบรมนำสิ่งที่ได้จากการอบรมไปใช้/ประยุกต์ใช้ในการ
การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเอง (n = ๑,๖๒๒)

การนำไปใช้ปรับปรุง/เปลี่ยนแปลงตนเอง	จำนวน (n)	ร้อยละ
๑. สอนเด็กด้วยความรักความเมตตา	๑,๓๖๖	๘๔.๒
๒. ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์/สังคม	๑,๓๔๙	๘๓.๒
๓. มีสติควบคุมอารมณ์ตนเองได้มากขึ้น	๑,๒๖๑	๗๗.๗
๔. ปรับปรุง/พัฒนาตนเองในด้านคุณธรรมในการดำเนินชีวิตประจำวัน	๑,๒๕๙	๗๗.๖
๕. เข้าใจคนอื่นมากขึ้น ใจเย็นขึ้น	๑,๒๐๔	๗๔.๒
๖. ปลูกฝังคุณธรรมให้บุตรหลานในครอบครัว	๑,๑๒๑	๖๙.๑
๗. พยายามฝึกให้ตนเองมีสมาธิ	๑,๑๑๑	๖๘.๕
๘. พัฒนาตนเองและครอบครัว ทำให้มีความสุขมากขึ้น	๑,๐๙๘	๖๗.๗
๙. ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม/ทัศนคติในการคิด การกระทำของตนเอง จากลบเป็นบวกเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ	๑,๐๙๖	๖๗.๖
๑๐. ถ่ายทอดให้คนในครอบครัว ญาตินำไปใช้	๘๒๑	๕๐.๖
๑๑. พัฒนาภาวะผู้นำของตนเอง (บริหาร)	๕๖๐	๓๔.๕
๑๒. ใช้ในการบริหารงานโรงเรียน	๕๐๙	๓๑.๔
๑๓. อื่นๆ	๖๓	๓.๙

๔.๓.๔ การนำความรู้ไปปลูกฝังคุณธรรมให้แก่ผู้เรียน

ผู้ตอบแบบสอบถามมากกว่าร้อยละ ๕๐ ได้นำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมไปใช้ในการส่งเสริม/จัดทำแผนการสอน/กิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดแทรก/บูรณาการคุณธรรม ดังนี้ นำแนวคิด กระบวนการและวิธีการของวิทยาการมาขยายผลให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดแทรกคุณธรรมมากขึ้น (ร้อยละ ๖๕) ปรับวิธีการสอน/จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่บูรณาการคุณธรรมในวิชาที่สอน (ร้อยละ ๖๓.๘) ส่งเสริมให้ครูปรับแผนการสอน/กิจกรรม

การเรียนการสอนโดยบูรณาการคุณธรรมในทุกกลุ่มสาระ (ร้อยละ ๖๐.๓) นำวิธีการที่ได้จากการอบรมไปใช้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของผู้เรียน (ร้อยละ ๕๖.๗) ปรับแผนการสอนในวิชาที่สอนเพื่อให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมมากขึ้น (ร้อยละ ๕๔.๗) รายละเอียดตารางที่ ๑๓

ตารางที่ ๑๓ การนำสิ่งที่ได้จากการอบรมไปใช้ในการส่งเสริม/จัดทำแผนการสอน (n = ๑,๖๒๒)

การนำไปใช้ส่งเสริม/จัดทำแผนการสอน	จำนวน (n)	ร้อยละ
๑. นำแนวคิด กระบวนการและวิธีการของวิทยาการมาขยายผลให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดแทรกคุณธรรมมากขึ้น	๑,๐๕๔	๖๕.๐
๒. ปรับวิธีการสอน/จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่บูรณาการคุณธรรมในวิชาที่สอน	๑,๐๓๕	๖๓.๘
๓. ส่งเสริมให้ครูปรับแผนการสอน/กิจกรรมการเรียนการสอนโดยบูรณาการคุณธรรมในทุกกลุ่มสาระ	๙๗๘	๖๐.๓
๔. นำวิธีการที่ได้จากการอบรมไปใช้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของผู้เรียน	๙๒๐	๕๖.๗
๕. ปรับแผนการสอนในวิชาที่สอนเพื่อให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมมากขึ้น	๘๘๘	๕๔.๗
๖. กำหนดนโยบายของโรงเรียนที่เน้นคุณธรรมในการจัดการเรียนการสอน	๗๙๘	๔๙.๒
๗. ร่วมกับครูในโรงเรียนจัดทำเนื้อหา/บทเรียน/สื่อการปลูกฝังคุณธรรมในวิชาที่สอน	๖๘๗	๔๒.๔
๘. อื่นๆ	๓๙	๒.๔

๔.๓.๕ คุณธรรมที่สถานศึกษาเน้นการปลูกฝัง

ผู้ตอบแบบสอบถามให้ข้อมูลเกี่ยวกับคุณธรรมที่สถานศึกษาให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกในการปลูกฝังให้แก่ผู้เรียน ดังนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๕๗) ให้ข้อมูลว่าสถานศึกษาเน้นการปลูกฝังคุณธรรมด้านวินัยเป็นอันดับแรก รองลงมา ร้อยละ ๔๖.๕ ให้ข้อมูลว่าสถานศึกษาเน้นด้านซื่อสัตย์เป็นอันดับแรก และร้อยละ ๓๙ ให้ข้อมูลว่าสถานศึกษาเน้นการปลูกฝังคุณธรรมด้านขยันเป็นอันดับแรก

เมื่อพิจารณาภาพรวมทั้งหมด โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก พบว่าสถานศึกษาเน้นการปลูกฝังคุณธรรมด้านวินัยเป็นอันดับ ๑ ด้านซื่อสัตย์เป็นอันดับ ๒ ด้านขยันเป็นอันดับ ๓ ส่วนด้านประหยัด สามัคคี มีน้ำใจ สะอาด และสุขภาพ เป็นอันดับที่ ๔, ๕, ๖, ๗ และ ๘ ตามลำดับ รายละเอียดดังตารางที่ ๑๔

ตารางที่ ๑๔ คุณธรรมที่สถานศึกษาเน้นการปลูกฝังให้แก่ผู้เรียน (n = ๑,๖๒๒)

ลำดับที่	ร้อยละ								
	ขยัน	ประหยัด	ซื่อสัตย์	มีวินัย	สุขภาพ	สะอาด	สามัคคี	มีน้ำใจ	อื่น ๆ
๑	๓๙	๓๓.๙	๔๖.๕	๕๗	๒๘.๔	๓๓.๕	๓๑	๓๐	๗.๘๓
๒	๙.๖	๑๒.๕	๑๗.๒	๑๕	๖.๘๔	๖.๕๔	๘.๗	๘.๒	๐.๒๔๗
๓	๑๒	๑๒.๓	๑๓.๓	๘.๔	๗.๐๙	๘.๑๔	๘.๙	๙.๖	๐.๒๔๗
๔	๑๒	๙.๔๙	๗.๖๔	๘.๘	๗.๕๘	๗.๒๑	๙.๒	๘.๘	๐.๒๔๗
๕	๖.๕	๗.๔๖	๒.๘๔	๒.๒	๗.๖๔	๔.๖๒	๗.๗	๗.๕	๐.๑๒๓
๖	๓.๗	๔.๕	๒.๑๖	๑	๖.๑๗	๖.๔๗	๗.๕	๘๐	๐.๑๒๓
๗	๓	๓.๗	๐.๕๕	๐.๖	๙.๘๖	๖.๔๗	๗.๑	๕.๕	๐.๑๒๓
๘	๐.๙	๓.๓๓	๐.๒๕	๐.๘	๕.๕๕	๑๐.๕	๓.๘	๖.๖	๑.๘๕
ค่าเฉลี่ย	๗.๔๑	๗.๑๓	๗.๙๗	๘.๑๔	๖.๔๓	๖.๕๑	๖.๗๐	๖.๖	๖.๔
ลำดับที่ภาพรวม	๓	๔	๒	๑	๘	๗	๕	๖	๙

๔.๓.๖ ผลที่เกิดขึ้นกับตนเอง

หลังจากผู้เข้าอบรมนำวิธีการที่ได้จากการอบรมไปใช้ในโรงเรียนแล้ว ผู้เข้าอบรมมากกว่าร้อยละ ๕๐ ประเมินว่ามีผลที่เกิดขึ้นกับตนเองในด้านต่างๆ ดังนี้ ร้อยละ ๘๒.๖ มีความมุ่งมั่นที่จะปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นคนดี ร้อยละ ๗๓.๒ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนมากขึ้น ร้อยละ ๖๘.๗ ควบคุมภาวะทางอารมณ์ของตนเองได้ดี ร้อยละ ๖๘.๔ มีความสุขในการทำงาน ร้อยละ ๖๖.๘ มีความเข้าใจผู้เรียนมากขึ้น ร้อยละ ๖๑.๔ มีความมั่นใจในการสอนที่บูรณาการ การปลูกฝังคุณธรรม ร้อยละ ๕๘.๙ ปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตให้เรียบง่ายขึ้น (ตารางที่ ๑๕)

ตารางที่ ๑๕ ผลที่เกิดขึ้นกับผู้ผ่านการอบรมหลังจากนำวิธีการที่ได้จากการอบรมไปใช้ในโรงเรียน (n = ๑,๖๒๒)

ผลที่เกิดขึ้นกับผู้ผ่านการอบรม	จำนวน (n)	ร้อยละ
๑. มีความมุ่งมั่นที่จะปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นคนดี	๑,๓๓๙	๘๒.๖
๒. ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนมากขึ้น	๑,๑๘๗	๗๓.๒
๓. ควบคุมภาวะทางอารมณ์ของตนเองได้ดี	๑,๑๑๕	๖๘.๗
๔. มีความสุขในการทำงาน	๑,๑๑๐	๖๘.๔
๕. เข้าใจผู้เรียนมากขึ้น	๑,๐๘๔	๖๖.๘
๖. มีความมั่นใจในการสอนที่บูรณาการการปลูกฝังคุณธรรม	๙๙๕	๖๑.๔
๗. ปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตให้เรียบง่ายขึ้น	๙๕๕	๕๘.๙
๘. มีความมั่นใจในการบริหารที่บูรณาการการปลูกฝังคุณธรรม	๕๘๘	๓๖.๓
๙. อื่นๆ	๗๒	๔.๔

๔.๓.๗ ผลที่เกิดขึ้นในโรงเรียน

จากการประเมินของผู้ผ่านการอบรม พบว่า หลังจากผู้บริหาร/ครูได้นำวิธีการที่ได้จากการอบรมไปใช้ในโรงเรียน มีผลที่เกิดขึ้นในโรงเรียนในด้านต่างๆ ดังนี้ **ครู** มีความมุ่งมั่นที่จะปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นคนดี ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน มีความมั่นใจในการสอนเพื่อปลูกฝังคุณธรรม ร่วมคิดและร่วมทำงานเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นคุณธรรมกับครูที่มาอบรมด้วยกันมากขึ้น ควบคุมภาวะทางอารมณ์ได้ดี สุขุมมากขึ้น **ผู้บริหาร** กำหนดนโยบายโรงเรียนเน้นการปลูกฝังคุณธรรมมากขึ้น มีความมุ่งมั่นที่จะปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นคนดี ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน ควบคุมภาวะทางอารมณ์ได้ดี และสุขุมมากขึ้น **โรงเรียน** เน้นการปลูกฝังคุณธรรมมากขึ้น **ผู้เรียน** มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีมากขึ้น มีความสุขในการเรียนรู้ มีสมาธิในการเรียนมากขึ้น ทำให้ง่ายต่อการสอน (ตารางที่ ๑๖)

ตารางที่ ๑๖ ผลที่เกิดขึ้นในโรงเรียน หลังจากผู้บริหาร/ครูนำวิธีการที่ได้จากการอบรมไปใช้ในโรงเรียน (n = ๑,๖๒๒)

ผลที่เกิดขึ้นในโรงเรียน	จำนวน (n)	ร้อยละ
ครู		
๑. ครูมีความมุ่งมั่นที่จะปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นคนดี	๑,๑๗๙	๗๒.๗
๒. ครูปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน	๑,๑๓๔	๖๙.๙
๓. ครูมีความมั่นใจในการสอนเพื่อปลูกฝังคุณธรรม	๘๘๘	๕๔.๗
๔. ครูร่วมคิด ร่วมทำงานเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นคุณธรรมกับครูที่มาอบรมด้วยกันมากขึ้น	๘๗๒	๕๓.๘
๕. ครูควบคุมภาวะทางอารมณ์ได้ดี	๗๔๙	๔๖.๒
๖. ครูสุขุมมากขึ้น	๗๑๔	๔๔.๐

ตารางที่ ๑๖ (ต่อ)

ผลที่เกิดขึ้นในโรงเรียน	จำนวน (n)	ร้อยละ
ผู้บริหาร		
๗. ผู้บริหารกำหนดนโยบายโรงเรียนเน้นการปลูกฝังคุณธรรมมากขึ้น	๙๙๕	๖๑.๓
๘. ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นที่จะปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นคนดี	๘๓๖	๕๑.๕
๙. ผู้บริหารปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน	๗๗๕	๔๗.๘
๑๐. ผู้บริหารมีความมั่นใจในการบริหารเพื่อปลูกฝังคุณธรรม	๖๕๗	๔๐.๕
๑๑. ผู้บริหารควบคุมภาวะทางอารมณ์ได้ดี	๕๖๔	๓๔.๘
๑๒. ผู้บริหารสุขุมมากขึ้น	๕๓๐	๓๒.๗
โรงเรียน		
๑๓. โรงเรียนเน้นการปลูกฝังคุณธรรมมากขึ้น	๑,๑๐๑	๖๗.๙
ผู้เรียน		
๑๔. ผู้เรียนมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีมากขึ้น	๑,๐๑๑	๖๒.๓
๑๕. ผู้เรียนมีความสุขในการเรียนรู้	๙๑๘	๕๖.๖
๑๖. ผู้เรียนมีสมาธิในการเรียนมากขึ้น ทำให้ง่ายต่อการสอน	๘๔๖	๕๒.๒
๑๗. อื่นๆ	๕๙	๓.๖

๔.๔ ปัญหา อุปสรรคในการปฏิบัติ และข้อเสนอแนะเพื่อให้การปลูกฝังคุณธรรมแก่ผู้เรียนประสบความสำเร็จ

๔.๔.๑ ปัญหา อุปสรรคในการปฏิบัติเพื่อปลูกฝังคุณธรรมแก่ผู้เรียน

ผู้ผ่านการฝึกอบรมประเมินว่าการนำสิ่งที่ได้จากการอบรมไปปฏิบัติในโรงเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมให้แก่ผู้เรียน มีปัญหา อุปสรรคในด้านต่างๆ ดังนี้

๑) การปฏิบัติไม่จริงจัง ไม่ต่อเนื่อง และปฏิบัติน้อยมาก ๒) ขาดความร่วมมือ

จากชุมชน ผู้ปกครอง ๓) จำนวนนักเรียน ต่อห้องมากเกินไป ทำให้การปลูกฝังคุณธรรมไม่ทั่วถึง ๔) การสอนเน้นวิชาการเพื่อสอบเข้ามหาวิทยาลัย ทำให้การสอนเน้นคุณธรรมทำได้น้อย ๕) ขาดความร่วมมือจากครูในโรงเรียน ๖) ผู้บริหารและ/หรือครูไม่เข้าใจแนวทางที่ได้จากการอบรม ๗) ขาดการสนับสนุนจากผู้บริหาร (ตารางที่ ๑๗)

ตารางที่ ๑๗ ปัญหา อุปสรรคในการนำสิ่งที่ได้จากการอบรมไปปฏิบัติในโรงเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมให้แก่ผู้เรียน (n = ๑,๖๒๒)

ปัญหา อุปสรรค	จำนวน (n)	ร้อยละ
๑. การปฏิบัติไม่จริงจัง ไม่ต่อเนื่อง และปฏิบัติน้อยมาก	๗๖๙	๔๗.๔
๒. ขาดความร่วมมือจากชุมชน ผู้ปกครอง	๕๗๘	๓๕.๖
๓. จำนวนนักเรียนต่อห้องมากเกินไปทำให้การปลูกฝังคุณธรรมไม่ทั่วถึง	๔๒๐	๒๕.๙
๔. การสอนเน้นวิชาการเพื่อสอบเข้ามหาวิทยาลัย ทำให้การสอนเน้นคุณธรรมทำได้น้อย	๓๕๔	๒๑.๘
๕. ขาดความร่วมมือจากครูในโรงเรียน	๓๒๔	๒๐.๐
๖. ผู้บริหารและ/หรือครูไม่เข้าใจแนวทางที่ได้จากการอบรม	๑๕๐	๙.๒
๗. ขาดการสนับสนุนจากผู้บริหาร	๑๐๙	๖.๗
๘. อื่นๆ	๑๑๐	๖.๘

๔.๔.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อให้การปลูกฝังคุณธรรมแก่ผู้เรียนประสบความสำเร็จ

ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อให้การปลูกฝังคุณธรรมให้ผู้เรียนเป็นคนดี ประสบความสำเร็จเรียงตามลำดับดังนี้

คณะครูต้องร่วมแรง ร่วมใจ ตั้งใจนำคุณธรรมไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง (ร้อยละ ๘๑.๙) การปลูกจิตสำนึก ต้องปลูกฝังอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เรียน ชีมซับความดีโดยไม่รู้ตัว (ร้อยละ ๗๙.๖) ดำเนินการอย่างต่อเนื่องและพร้อมกันทั้งโรงเรียน (ร้อยละ ๗๓.๔) ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และชุมชนสนับสนุน (ร้อยละ ๖๘.๑) ผู้บริหาร/ครูต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เข้าใจจิตใจของเด็ก (ร้อยละ ๖๖.๓) ครูต้องได้เรียนรู้ต่อเนื่อง เพื่อเสาะหาเทคนิค วิธีการ พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม (ร้อยละ ๖๕.๖) (ตารางที่ ๑๘)

ตารางที่ ๑๘ ข้อเสนอแนะเพื่อให้การปลูกฝังคุณธรรมให้ผู้เรียนเป็นคนดี ประสบความสำเร็จ (n = ๑,๖๒๒)

ข้อเสนอแนะ	จำนวน (n)	ร้อยละ
๑. คณะครูต้องร่วมแรง ร่วมใจ ตั้งใจนำคุณธรรมไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง	๑,๓๒๘	๘๑.๙
๒. การปลูกจิตสำนึก ต้องปลูกฝังอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เรียนซึมซับความดีโดยไม่รู้ตัว	๑,๒๙๑	๗๙.๖
๓. ดำเนินการอย่างต่อเนื่องและพร้อมกันทั้งโรงเรียน	๑,๑๙๑	๗๓.๔
๔. ผู้บริหาร ผู้ปกครองและชุมชนสนับสนุน	๑,๑๐๕	๖๘.๑
๕. ผู้บริหาร/ครูต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เข้าใจจิตใจของเด็ก	๑,๐๗๖	๖๖.๓
๖. ครูต้องได้เรียนรู้ต่อเนื่อง เพื่อเสาะหาเทคนิค วิธีการ พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม	๑,๐๖๔	๖๕.๖

นอกจากนี้ ผู้ประเมินได้เข้าไปร่วมอบรมและสังเกตการณ์การอบรม ๔ ครั้ง ได้มีโอกาสพูดคุย สัมภาษณ์ผู้เข้ารับการอบรมหลายท่าน ได้ข้อค้นพบและข้อสังเกตดังนี้

วิทยากร เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และเป็นผู้ปฏิบัติที่เป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่ผู้เรียนโดยบูรณาการไปกับการสอน วิทยากรทุ่มเทในการให้การอบรมมาก ได้ถ่ายทอด เทคนิค วิธีการรวมทั้งให้ผู้เข้าอบรมได้ฝึกให้ปฏิบัติ ซึ่งผู้เข้ารับการอบรมสามารถนำไปใช้ได้จริง ทำให้ผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่พึงพอใจ

ผู้เข้าอบรม ผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่พึงพอใจในการเข้ารับการอบรม ให้ความสนใจเนื้อหาการอบรมมาก แม้บางครั้งการอบรมจะเกินเวลาที่กำหนดไว้ และมีข้อสังเกตว่าจำนวนผู้เข้ารับการอบรมแต่ละครั้งค่อนข้างมาก คือมากกว่า ๘๐๐ คน บางแห่งมากกว่า ๑,๐๐๐ คน ทำให้การดูแลในเรื่องต่างๆ ไม่ทั่วถึงทั้งเรื่องเอกสาร อาหารและเครื่องดื่ม (กำหนดไว้ประมาณครั้งละ ๘๐๐ คน)

ระยะเวลา การอบรมหลักสูตร ๑ วัน น้อยเกินไป ทำให้ผู้เข้าอบรมส่วนหนึ่งไม่มีโอกาสได้ซักถาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้เข้าอบรมและวิทยากร เป็นแต่เพียงผู้รับฟังและฝึกปฏิบัติตาม

สรุปผลการติดตามประเมินผล และข้อเสนอแนะ

การติดตามและประเมินผลผู้ผ่านการอบรมโครงการคุณธรรมนำความรู้: แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามประเมินผลผู้ผ่านการอบรมในเรื่อง ความพึงพอใจในการฝึกอบรม ผลผลิต ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการอบรม ปัญหา อุปสรรคในการนำสิ่งที่ได้จากการอบรมไปปฏิบัติในโรงเรียน รวมทั้งข้อเสนอแนะในการปลูกฝังคุณธรรมแก่ผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จ โดยใช้แบบสอบถามส่งทางไปรษณีย์ให้ผู้ผ่านการอบรมที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ให้ข้อมูลและประเมินตนเอง

๕.๑ สรุปผลการติดตามประเมินผล

๑) ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้ที่ผ่านการอบรมโครงการคุณธรรมนำความรู้: แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษา ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑,๖๒๒ คน เป็นชาย ร้อยละ ๓๗.๕ หญิง ร้อยละ ๖๑.๒ จากทุกภูมิภาค เมื่อจำแนกตามตำแหน่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา ร้อยละ ๑๗.๗ เป็นครู/อาจารย์ ร้อยละ ๗๗.๗

เมื่อจำแนกตามระดับที่สอน พบว่า ครู/อาจารย์ ส่วนใหญ่ สอนระดับประถมศึกษา (ร้อยละ ๕๒.๒) รองมาสอนระดับมัธยมศึกษา (ร้อยละ ๒๘.๕)

เมื่อจำแนกตามกลุ่มวิชาที่สอน พบว่าครู/อาจารย์ร้อยละ ๕๗.๗

สอนเพียงกลุ่มสาระเดียว ซึ่งส่วนใหญ่สอนในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม รองลงมา สอนในกลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับครู/อาจารย์ที่สอนมากกว่า ๑ กลุ่มสาระ มีร้อยละ ๔๒ โดยเป็นผู้สอน ๒-๓ กลุ่มสาระ ร้อยละ ๑๘.๒ และสอนทุกกลุ่มสาระ ร้อยละ ๑๖.๒

ผู้ตอบแบบสอบถามประมาณร้อยละ ๓๔ ให้ข้อมูลว่าบุคลากรในโรงเรียนส่วนใหญ่ได้เข้ารับการอบรม/สัมมนาเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้แก่ผู้เรียน ซึ่งจัดโดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประมาณร้อยละ ๒๗ ให้ข้อมูลว่าบุคลากรในโรงเรียนได้เข้าร่วมการอบรม/สัมมนาที่จัดโดยส่วนกลาง นอกจากนั้น เป็นการอบรม/สัมมนาที่สถานศึกษาจัดขึ้นเองและหน่วยงานอื่นๆ จัด

๒) ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรม

ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจในเนื้อหาสาระการอบรม ความรู้ความสามารถของวิทยากร และเทคนิค/วิธีการปลูกฝังคุณธรรมในผู้เรียนของวิทยากรในระดับมาก ส่วนเอกสารประกอบการอบรมมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง

ในด้านความคุ้มค่า ในภาพรวมของการอบรม ผู้เข้าอบรมร้อยละ ๘๘ ประเมินว่าการเข้ารับการอบรมครั้งนี้คุ้มค่า เพราะเกิดความรู้ ความเข้าใจ และได้หลักการ/วิธีการ

๓) ผลผลิตและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการอบรมคุณธรรมนำความรู้ ผลที่ได้รับจากการอบรม

ผู้เข้าอบรมประเมินว่า การอบรมคุณธรรมนำความรู้ทำให้เกิดผล ดังนี้ ๑) เกิดแรงบันดาลใจที่จะนำวิธีการที่ได้จากการอบรมไปใช้ในการปลูกฝังคุณธรรมให้ผู้เรียนเป็นคนดี ๒) มีความรู้ ความเข้าใจ วิธีการปลูกฝังคุณธรรมให้ผู้เรียน ๓) ได้เทคนิค/วิธีการสอนคุณธรรมเพื่อเสริมสร้างผู้เรียน

ให้เป็นคนดี ๔) เกิดแนวคิด/แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่บูรณาการการปลูกฝังคุณธรรมในวิชาที่สอน รวมทั้งการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตนเองไปในทางที่ดี ในระดับมาก ทุกเรื่อง

การนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้

หลังจากผ่านการอบรมแล้วผู้เข้าอบรมได้นำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้ในระดับมาก ในเรื่องการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตนเอง ส่งเสริม/จัดทำแผนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดแทรก/บูรณาการคุณธรรมในวิชาที่สอน และได้นำความรู้ไปใช้ในระดับปานกลางในเรื่องการประยุกต์ใช้ความรู้/เทคนิควิธีการที่ได้จากการอบรมกับสมาชิกในครอบครัว ปรับเปลี่ยน/พัฒนาเทคนิค/วิธีการ/สื่อ การปลูกฝังคุณธรรมให้แก่ผู้เรียนจากแนวคิด/แนวทางที่ได้จากการอบรม และถ่ายทอดความรู้เทคนิค/วิธีการ และประสบการณ์ที่ได้จากการอบรมให้แก่เพื่อนครู ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียน

การนำสิ่งที่ได้จากการอบรมไปปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเอง

ผู้เข้าอบรม ได้นำสิ่งที่ได้จากการอบรมไปใช้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเองในด้านต่าง ๆ ๕ อันดับแรกดังนี้ สอนเด็กด้วยความรักความเมตตา (ร้อยละ ๘๔.๒) ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์/สังคม (ร้อยละ ๘๓.๒) มีสติควบคุมอารมณ์ตนเองได้มากขึ้น (ร้อยละ ๗๗.๗) ปรับปรุง/พัฒนาตนเองในด้านคุณธรรมในการดำเนินชีวิตประจำวัน (ร้อยละ ๗๗.๖) เข้าใจคนอื่นมากขึ้น ใจเย็นขึ้น (ร้อยละ ๗๔.๒)

การนำความรู้ไปปลูกฝังคุณธรรมให้แก่ผู้เรียน

ผู้ตอบแบบสอบถามมากกว่าร้อยละ ๕๐ ได้นำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมไปใช้ในการส่งเสริม/จัดทำแผนการสอน/กิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดแทรก/บูรณาการคุณธรรม ดังนี้ นำแนวคิด กระบวนการและวิธีการของวิทยากรมาขยายผลให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดแทรกคุณธรรม

มากขึ้น (ร้อยละ ๖๕) ปรับวิธีการสอน/จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่บูรณาการคุณธรรมในวิชาที่สอน (ร้อยละ ๖๓.๘) ส่งเสริมให้ครูปรับแผนการสอน/กิจกรรมการเรียนการสอนโดยบูรณาการคุณธรรมในทุกกลุ่มสาระ (ร้อยละ ๖๐.๓) นำวิธีการที่ได้จากการอบรมไปใช้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของผู้เรียน (ร้อยละ ๕๖.๗) ปรับแผนการสอนในวิชาที่สอนเพื่อให้ นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมมากขึ้น (ร้อยละ ๕๔.๗)

คุณธรรมที่สถานศึกษาเน้นการปลูกฝัง

ในภาพรวม สถานศึกษาเน้นการปลูกฝังคุณธรรมด้านวินัยเป็นอันดับแรก ด้านซื่อสัตย์เป็นอันดับที่ ๒ ด้านขยันเป็นอันดับที่ ๓ ส่วนด้านประหยัด สามัคคี มีน้ำใจ สะอาด และสุขภาพเป็นอันดับที่ ๔, ๕, ๖, ๗ และ ๘ ตามลำดับ

ผลที่เกิดขึ้นกับตนเองของผู้ผ่านการอบรม

หลังจากผู้เข้าอบรมนำวิธีการที่ได้จากการอบรมไปใช้ในโรงเรียนแล้ว ผู้เข้าอบรมมากกว่าร้อยละ ๕๐ ประเมินว่ามีผลที่เกิดขึ้นกับตนเองในด้านต่างๆ ดังนี้ มีความมุ่งมั่นที่จะปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นคนดี (ร้อยละ ๘๒.๖) ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนมากขึ้น (ร้อยละ ๗๓.๒) ควบคุมภาวะทางอารมณ์ของตนเองได้ดี (ร้อยละ ๖๘.๗) มีความสุขในการทำงาน (ร้อยละ ๖๘.๔) มีความเข้าใจผู้เรียนมากขึ้น (ร้อยละ ๖๖.๘) มีความมั่นใจในการสอนที่บูรณาการการปลูกฝังคุณธรรม (ร้อยละ ๖๑.๔) ปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตให้เรียบง่ายขึ้น (ร้อยละ ๕๘.๙)

ผลที่เกิดขึ้นในโรงเรียน

จากการประเมินของผู้ผ่านการอบรม พบว่าหลังจากผู้บริหาร/ครูได้นำวิธีการที่ได้จากการอบรมไปใช้ในโรงเรียน มีผลที่เกิดขึ้นในโรงเรียนในด้านต่างๆ ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามมากกว่าร้อยละ ๕๐ ประเมินว่ามีผลเกิดขึ้นในโรงเรียนเรียงตามลำดับ ดังนี้

ครู มีความมุ่งมั่นที่จะปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นคนดี ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน มีความมั่นใจในการสอนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมร่วมคิด ร่วมทำงานเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นคุณธรรมกับครูที่มาอบรมด้วยกันมากขึ้น ควบคุมสภาวะทางอารมณ์ได้ดี สุขุมมากขึ้น

ผู้บริหาร กำหนดนโยบายโรงเรียนเน้นการปลูกฝังคุณธรรมมากขึ้น มีความมุ่งมั่นที่จะปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นคนดี ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน ควบคุมสภาวะทางอารมณ์ได้ดีและสุขุมมากขึ้น

โรงเรียน เน้นการปลูกฝังคุณธรรมมากขึ้น

ผู้เรียน มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีมากขึ้น มีความสุขในการเรียนรู้ มีสมาธิในการเรียนมากขึ้น ทำให้ง่ายต่อการสอน

๔) ปัญหา อุปสรรคในการปฏิบัติ และข้อเสนอแนะเพื่อให้การปลูกฝังคุณธรรมแก่ผู้เรียนประสบความสำเร็จ

ปัญหา อุปสรรคในการนำสิ่งที่ได้จากการอบรมไปปฏิบัติในสถานศึกษา เพื่อปลูกฝังคุณธรรมแก่ผู้เรียน

ผู้ผ่านการฝึกอบรมประเมินว่าการนำสิ่งที่ได้จากการอบรมไปปฏิบัติในโรงเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมให้แก่ผู้เรียน มีปัญหา อุปสรรคในด้านต่างๆ ดังนี้ ๑) การปฏิบัติไม่จริงจัง ไม่ต่อเนื่อง และปฏิบัติน้อยมาก ๒) ขาดความร่วมมือจากชุมชน ผู้ปกครอง ๓) จำนวนนักเรียนต่อห้องมากเกินไปทำให้การปลูกฝังคุณธรรมไม่ทั่วถึง ๔) การสอนเน้นวิชาการเพื่อสอบเข้ามหาวิทยาลัยทำให้การสอนเน้นคุณธรรมทำได้น้อย ๕) ขาดความร่วมมือจากครูในโรงเรียน ๖) ผู้บริหารและ/หรือครูไม่เข้าใจแนวทางที่ได้จากการอบรม ๗) ขาดการสนับสนุนจากผู้บริหาร

ข้อเสนอแนะเพื่อให้การปลูกฝังคุณธรรมแก่ผู้เรียนประสบความสำเร็จ

ผู้ตอบแบบสอบถามได้เสนอแนะเพื่อให้การปลูกฝังคุณธรรมให้ผู้เรียนเป็นคนดี ประสบความสำเร็จดังนี้ ๑) คณะครูต้องร่วมแรง ร่วมใจ ตั้งใจนำคุณธรรมไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง ๒) การปลูกจิตสำนึกด้านคุณธรรมต้องปลูกฝังอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เรียนซึมซับความดีโดยไม่รู้ตัว มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและพร้อมกันทั้งโรงเรียน ๓) ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และชุมชนสนับสนุน ๔) ผู้บริหาร/ครูต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เข้าใจจิตใจของเด็ก ๕) ครูต้องได้เรียนรู้ต่อเนื่อง เพื่อเสาะหาเทคนิค วิธีการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๑. จากการติดตามประเมินผลผู้ผ่านการอบรมโครงการคุณธรรมนำความรู้: แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษาดังกล่าว พบว่าการอบรมเกิดผลในทางบวก กับ ครู ผู้บริหาร และโรงเรียน เช่น ครู เกิดแรงบันดาลใจนำวิธีการที่ได้จากการอบรมไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่บูรณาการการปลูกฝังคุณธรรมให้ผู้เรียนเป็นคนดี สอนเด็กด้วยความรักความเมตตา ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์/สังคม มีความมั่นใจในการสอน ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นที่จะปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นคนดี โรงเรียนเน้นการปลูกฝังคุณธรรมมากขึ้น ซึ่งการดำเนินการของครูและผู้บริหารส่งผลให้นักเรียนมีความสุขในการเรียนรู้ มีสมาธิในการเรียนมากขึ้น มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีมากขึ้น จึงมีข้อเสนอแนะว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครู ควรมีการส่งเสริม สนับสนุนให้ครูได้รับการอบรม พัฒนาเทคนิค วิธีการ ในการจัดกระบวนการ/กิจกรรมการสอนที่บูรณาการการ

ปลูกฝังคุณธรรมให้ผู้เรียนเป็นคนดีโดยเริ่มต้นในวิชาที่สอน และในกิจกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ต่างๆ เพื่อเป็นการขยายผลให้ครูได้นำวิธีการไปใช้อย่างกว้างขวาง อันจะส่งผลต่อการปลูกฝังคุณธรรมให้เด็กเป็นคนดีและครูมีคุณภาพต่อไป

๒. กระบวนการและวิธีการปลูกฝังคุณธรรมให้เด็กเป็นคนดี โดยการบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ควรมีการเผยแพร่ในสื่อต่างๆ ที่ครู ผู้บริหาร สามารถเข้าไปเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง แล้วนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเด็กต่อไป เช่น เผยแพร่ทาง website จัดทำเอกสาร หรือ VCD หรือ DVD เผยแพร่ไปให้ผู้เกี่ยวข้องนำไปใช้

๓. การปลูกฝังคุณธรรมให้แก่ผู้เรียนจะสำเร็จได้จะต้องมีการปฏิบัติอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง โดยบูรณาการกับการสอนในวิชาต่างๆ โดยครูในโรงเรียนต้องร่วมมือกันดำเนินการ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ครูต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และซึมซับไปเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยธรรมชาติ โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาซึ่งครูมีอิทธิพลสูงในการกำกับ ดูแล และเป็นต้นแบบในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน ทั้งนี้ โดยได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร ชุมชน และผู้ปกครอง

๔. จากข้อค้นพบ จำนวนนักเรียนต่อห้องมากเกินไป และโรงเรียนเร่งด้านวิชาการเพื่อให้นักเรียนสอบเข้ามหาวิทยาลัย ทำให้การสอนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมทำได้น้อยไม่ทั่วถึงนั้น ควรหาแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมโดยผ่านกิจกรรมอื่นๆ ที่ไม่ใช่การเรียนการสอน เช่น จัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่เอื้อต่อการสร้างเสริมคุณธรรม การจัดกิจกรรมยกย่องคนดี หรือ กิจกรรมที่ให้นักเรียนช่วยกันคิดโดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมมากที่สุด ก็จะสามารถทำให้ปัญหาเรื่องจำนวนนักเรียนมาก ไม่เป็นอุปสรรคในการที่จะดำเนินการ

บรรณานุกรม

- เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ และรุ่งเรือง สุชาภิรมย์. (๒๕๕๐). รายงานการสังเคราะห์งานวิจัย คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศต่างๆ. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.
- ชาญ สวัสดิ์สาตี. (๒๕๔๘). คู่มือการประเมินและติดตามผลการฝึกอบรมสำหรับผู้รับผิดชอบโครงการฝึกอบรม/สัมมนา (ฉบับปรับปรุงใหม่). พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพฯ : นำกัการพิมพ์.
- ดุจเดือน พันธุมนาวิน. (๒๕๕๑). การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศและต่างประเทศ. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.
- สุวิมล เล็กสุขศรี. (๒๕๕๐). (ร่าง) รายงานผลโครงการคุณธรรมนำความรู้: แนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษา *ระยะเสร็จสิ้นโครงการ (กุมภาพันธ์-สิงหาคม ๒๕๕๐)*. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (อัดสำเนา)
- ชเรศ ขำเกิด. การประเมินผลการฝึกอบรม. [online]. กระทรวงศึกษาธิการ. ๒๕๕๑. แหล่งที่เข้าถึง : http://www.moe.go.th/inspec6/Namo_research/rearch02.htm. [๑๓ สิงหาคม ๒๕๕๑]
- ธีรรัตน์ โสภากี. การประเมินผลการฝึกอบรม. [online]. แหล่งที่เข้าถึง : <http://gotoknow.org/blog/teachno4504/13529>. [๑๓ สิงหาคม ๒๕๕๑]
- ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม. “โรงเรียนในฝัน” ที่เป็นความจริง และทำมาแล้ว ๑๕ ปี. [online]. แหล่งที่เข้าถึง : <http://gotoknow.org/blog/paiboon/34744>. [๑๓ สิงหาคม ๒๕๕๑]
- ศิริรัตน์ ชุณหดาลัย. หลักการวิจัยประเมินผลโครงการฝึกอบรม. [online]. แหล่งที่เข้าถึง : <http://www.stabundamrong.go.th/journal/journal19/1900.pdf>. [๑๓ สิงหาคม ๒๕๕๑]

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ชงทอง จันทรางศุ
ดร.อำรุง จันทวานิช
นางสุรางค์ โพธิ์พฤกษ์วงศ์

ดร.อุมาพร หล่อสมฤดี

เลขาธิการสภาการศึกษา
อดีตเลขาธิการสภาการศึกษา
ที่ปรึกษาด้านวิจัยและประเมินผล
การศึกษา
ผู้อำนวยการสำนักประเมินผล
การจัดการศึกษา

ผู้พิจารณารายงาน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ

นางสุรางค์ โพธิ์พฤกษ์วงศ์

ดร.อุมาพร หล่อสมฤดี

ที่ปรึกษาสำนักงานเลขาธิการ
สภาการศึกษา
ที่ปรึกษาด้านวิจัยและประเมินผล
การศึกษา
ผู้อำนวยการสำนักประเมินผล
การจัดการศึกษา

ผู้พิจารณาเครื่องมือ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ

นางสุรางค์ โพธิ์พฤกษ์วงศ์

นางโสมภณา ตาแก้ว
นางเกื้อกุล ชั่งใจ

ที่ปรึกษาสำนักงานเลขาธิการ
สภาการศึกษา
ที่ปรึกษาด้านวิจัยและประเมินผล
การศึกษา
นักวิชาการศึกษา
นักวิชาการศึกษา

จัดกระทำและบันทึกข้อมูล

นางณิชกมล ดวงมัลย์

นักวิชาการศึกษา

นางสาวบรรณากรณ์ อมรพรสิน

นักวิชาการศึกษา

นางสาวธัญวรรณ ธรรมวิมล

นักวิชาการศึกษา

นางสาวปรีศนา เณรแก้ว

ผู้ช่วยนักวิชาการ

ประมวลผล วิเคราะห์ข้อมูล และเขียนรายงาน

นางโสภณา ตาแก้ว

นางณิชกมล ดวงมัลย์

